

VARNEJE PO GORJANCIH – Delavci GG Novo mesto so pretekli teden začeli razširjati in popravljati staro gorjansko cesto od Vahte proti domu pri Gosposidi. Promet bo tako varneje potekal in srečanja tovornjakov z osebnimi avtomobili ne bodo več težavna. (foto: Pavlin)

BO OB LETU NARED? – Gradnja težko pričakovane doma upokojevcev v Novem mestu je stekla na pobočju med potokom in pokopališčem v Šmihelu. Ker bo to edina tovrstna ustanova v novomeški občini, je upati, da ne bo gradbenih zakasnitev. (Foto: R. Bačer)

MLADI V BOJU Z ONESNAŽENOSTJO – Čeprav je OOZSMS v Gotni vasi šele dobre pol leta, so mladi že pričeli z delom. V soboto so se spravili nad onesnaženo Težko vodo, očistili potok alg in pobrali z njega drugo nesnago. Podobne akcije bi lahko imeli v načrtu tudi drugi aktivni.

„DAN NOVOTEKSA“ – Vsako leto 15. avgusta, je dan delavcev tekstilne tovarne Novoteks. Leta 1950 so namreč delavci prevzeli tovarno v svoje roke – in na ta dan so tudi obdarjeni vsi 10, 20 in 30-letniki. Na sliki: eden izmed letošnjih obdarjencev. (Foto: M. Gošnik)

KMETIJSKI SEJEM V GORNJI RADGONI
Od 19. do 27. avgusta bo v Gornji Radgoni 16. mednarodni kmetijski živilski sejem, ki se vse bolj uveljavlja kot osrednja slovenska kmetijska sejemska prireditelja. Letos bo sejem zavzemal že 50.000 površinskih metrov razstavnega prostora, poseben poudarek pa bo na živilstvu in opremi za živilsko industrijo. Zanimiva bo tudi razstava plemenske živine, zlasti svetlozastega goveda, tudi letošnji sejem pa bo vključeval degustacijo in ocenjevanje vin, ki so jih pridelali zasebni slovenski vinogradniki.

Bodo gozdovi ob sloves in moč?

Kamorkoli greš, da bi se sprehodil v senci gozdov, povsod najdeš na pol zakrita ali pa tudi povsem odkrita „neuradna“ smetišča. Odsluženi hladilniki vseh znamk, stroji vseh vrst, kolesa kmečkih voz, polivinilaste vrečke, stari čevlji, nočne posode, lonci in razbita krama se na raznih koncih nabira po obronkih gozdov. Kaj tega očja za to poklicanih ne vidiš?

staleža divjadi. Zlasti se jeleni drgnejo ob iglavce in jih uničujejo, razen tega pa obirajo mlade vejice in vršičke. Ta problem je izrazit in pereč posebno na območju Roga, kjer se gospodarski interesi očitno križajo z lovskimi. Samo v roških gozdovih je bila tovrstna škoda v minulem letu ocenjena na 464.000 dinarjev, vednar ni upoštevana škoda na javorju, ki pa tudi ni majhna.

Če bo šlo tako dalje, se lahko zgodi, da bodo sloviti dolenski gozdovi ob sloves in gospodarsko moč. Na eni strani jih občani sami uničujejo z navažanjem odpadkov, na drugi pa jih pestita bolezen in prekomeren stalež jelenjadi.

Osnova so prve „mini-farme“, sedaj jih je menda že pet, ki imajo po nekaj plemenskih svinj in oddajajo pujske na Hrvaško – v Dubravico. Če bi hoteli imeti leta 1980 na območju krške občine okoli 4.000 mesnatih prašičev za zakol v domači klavnici, bi morali urediti vsaj 25 farm za pujske in okoli 20 takih, ki bi pujske dopitale do teže za zakol. Rentabilne bi bile, če bi imele po 100 pujskov v turnusih. Tega števila ne bi bilo težko doseči, tudi prostorov je v opuščeni živalski hlevih dovolj – brez drage preureditve. Zgledne „mini-farme“ dobivajo že nove posnemovalce, potrebovali bi več takih, ki bi se ukvarjali z naslednjo stopnjo reje, to pa prav gotovo ne bi prinašalo izgube!

Z. ŠEBEK

Sejmišča

NOVO MESTO: Zaradi kužne bolezni v sosednjih hrvaških občinah je bil promet na zadnjem sejmu manjši, cene prašičkov pa so bile znatno višje. Od 146 prašičev so jih prodali 94; cene prašičkov, starih od 6 do 12 tednov, so bile od 630 do 850 dinarjev; starih od treh do pet mesecev pa od 860 do 1.100 din.

BREŽICE: Zaradi kužne bolezni v občini Zapršič je sejmišče v Brežicah zaprto.

Gozdarska inšpekcija je imela v preteklem letu obilo dela. V 113 inšpekcijskih pregledih so odkrili tudi 4 gospodarske prestopke, 19 prekrškov, izdali pa so tudi celo vrsto odločb o zasegu lesa. Zaskrbljivo je, da so se v naših gozdovih pojavile nevarne bolezni, predvsem kostanjev rak, holandska brestova bolezen, ki celo grozi, da bo brest popolnoma uničila. Tudi rja in mehurjevka sta stajno prisotna v nasadih zelenega bora, vendar menijo strokovnjaki, da je bolezen že v upadanju. Posebej velja omeniti napad smrekove grizlice, ker so bile v preteklem letu in še prej ponekod celi kompleksi smrekovih gozdov popolnoma ogrizeni. Posebno poglavje škode v naših gozdovih predstavlja naglo večanje

V STARI VASI SO ŽELI

Na poljih Agrokombinata v Stari vasi so te dni poželi rž. Tu zraste približno 900 kilogramov rži na hektar, vendar na isti površini pridelajo še za ljubljansko tovarno zdravil Lek okrog 80 do 100 kilogramov rženih rožičkov. Tudi rž odkupi Lek, pridelovalcem pa plača toliko, kolikor bi bil vreden pridelek pšenice. Na površinah okrog jedrske elektrarne, kjer zdaj sejejo rž, so v prihodnje predvideni sadni nasadi.

J. T.

Kmetijski nasveti

Z ureo izboljšana kisal

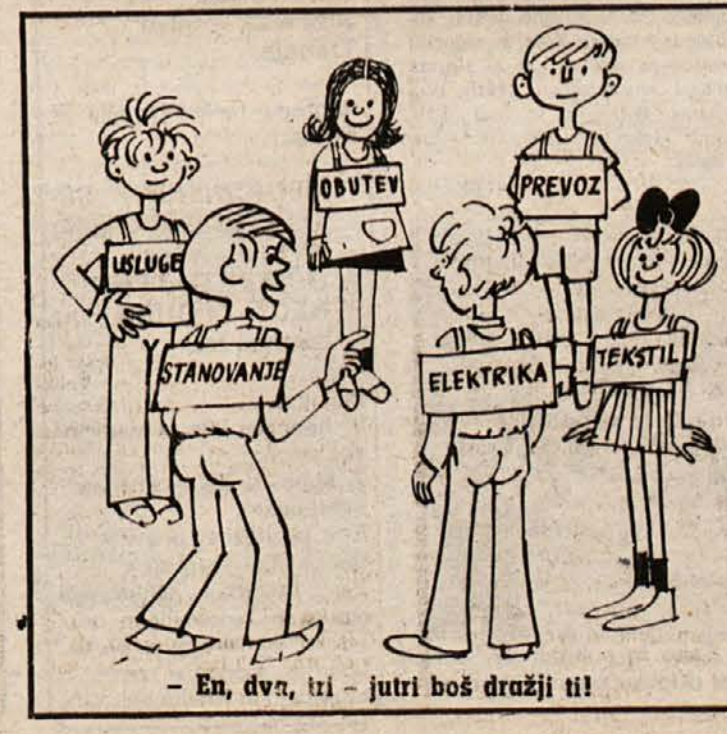
Kje so že časi, ko je koruza veljala za žito revnih ljudi, za simbol pomanjkanja! Dejstvo, da je, odkar je tako skokovito napredovala agrotehnika in genetika, najrodovitnejša med žiti in da kot krmna rastlina zmore dati izredno velik pridelek hranilnih snovi, ji še nadalje utira pot. Ker se naglo bliža čas siliranja, posvečamo današnji zapis temu opravilu. Malomarnost se maščuje kot le malokje. Nesnaga in ostanki stare silaže lahko pokvarijo novo, zato dober gospodar skrbno pregleda silos, očisti stene, obnovi notranji premaz, če je to potrebno, in odstrani vodo, če se je nabrala na dnu. Tako pripravljen silos naj čaka na tisti odločilni trenutek za spravilo, ko je koruzno zrnje voščeno zrelo in se lepo svaljka med prsti. Pripravljen mora biti tudi silokombajn, da bo zmožni opraviti delo brez zastojev in izgub dragocenega časa. Kuruza se rada kisa, vendar jo je vseeno treba zrezati čim krajše in temeljito tlačiti. Na žalost pa ima sama koruzna kisal preširoko beljakovinsko razmerje, kar pomeni premalo beljakovin glede na skupno škrobno vrednost, in ji je treba beljakovinska krmila dodajati. Beljakovinsko razmerje lahko znižamo, če koruzo siliramo skupaj s travo, ki ima več beljakovin, vendar pri tem obstajajo določene meje. Trave sme biti največ eno tretjino celotne silažne mase; če je je več, mora biti primerno uvenela, sicer je v nevarnosti uspeh siliranja. Delež beljakovin pa je najlažje in najbolj ekonomično povečati z dodajanjem uree. To je sicer koncentrirano dušično gnojilo, ima pa to lastnost, da ga goveji vamp lahko predela v živalske beljakovine in je s tem tudi dragocena beljakovinska hrana. Priporočljivo je dodajati po 4 kilograme uree na tona koruzne kisal, vse to pa zelo temeljito zmešati, da bo urea prišla do pravega učinka in da ne bo za živali škodljivih posledic. In na koncu seveda: pravilno napolnjen, dobro natlačen silos mora biti na vrhu pokrit. Najbolj se obnese „kapa“ iz plastične folije, obtežena ali na vrhu celo zalita z vodo.

Inž. M. L.

Ali se branijo zaslužka?

6.000 do 7.000 prašičev zakoljejo v klavnici krškega „Agrokombinata“ vsako leto, vendar med njimi ni niti enega, ki bi ga bili odkupili v lastni občini. Podatek je pravzaprav kar osupljiv, če hkrati povemo, da imamo menda celo „presežek“ pujskov-odrojkov in da so presežki tudi pri koruzi kot poglaviti hrani pri pitanju. Kakšni so zadržki, da skorajda ni kmetovalca, ki bi hotel za trg dopiti pujske, to je do 90 ali 100 kilogramov, lahko le ugibamo. Prav tako ne vemo za nauke, kako stopiti na pot tržne svinjereje, panoge, ki ima v občini pravzaprav že lepo tradicijo. Za „domačo“ svinjerejo so pred leti že dali pobudo brestaniški veterinarji, ki imajo tudi že narejen načrt, kako naj bi jo razvijali tja do leta 1980.

R. BAČER

INTEREXPORT LJUBLJANA INEX Potovalna agencija

ZA JESEN SMO PRIPRAVILI:
CIPER,
4- in 3-dnevno potovanje, PRVIČ DIREKTNO IZ LJUBLJANE, odhodi 5. in 9. oktobra
KRETA,
4- in 3-dnevno potovanje, odhod 28. septembra in 2. oktobra
ATENE,
3- in 4-dnevna potovanja, odhodi od 22. septembra dalje
TUNIZIJA,
2-, 3-, 4-, 5-dnevna potovanja, odhodi od 12. septembra dalje
ISTAMBUL,
2-dnevna potovanja, odhodi od 11. oktobra dalje
ŠPANIJA,
3-, 4-, 5-dnevna potovanja (Madrid, Barcelona, Sevilla), odhod od 7. septembra dalje
PARIZ, SEJEM ZLATARSKIH IZDELKOV in TURISTIČNE VARIANTE,
odhodi 7., 10. in 13. septembra
ELBA,
6 dni (avtobus), odhod 21. septembra
POČITNICE V TUNIZIJI po LANSKOLETNIH CENAH,
odhodi vsak torek
TEČAJI ANGLEŠČINE LONDON,
v Veliki Britaniji in ZDA 3-krat na teden za posameznike
SEJSELSKI OTOKI,
od 3. do 12. novembra 1978
BRNO,
8. bienale
UPORABNE GRAFIKE,
od 7. do 10. septembra
PRIJAVE IN INFORMACIJE:
INEX,
Novo mesto, Novi trg 4, tel. (068) 23-773
INEX
Ljubljana, Titova 25, tel. (061) 312-995, 327-947
INEX,
Maribor, Volkmerjev prehod 4, tel. (062) 24-571, 24-579
IZLETNIK
Celje, Velenje, Žalec
SAP
Trbovlje, Zagorje

PUTNIK STROKOVNO POTOVANJE V SEVERNO GRČIJO za gostinske in turistične delavce

TOZD PUTNIK SLOVENIJA organizira v času od 14. do 19. septembra 1978 strokovno potovanje za gostinske in turistične delavce v severno Grčijo in na polotok Halkidiko. Ogleдали si boste organizacijo hotelov, seznanili se s turistično ponudbo severne Grčije ter izgradnjo največjega turističnega centra Porto Carras s 5200 sobami, marino, rekreacijskim centrom in lastno proizvodnjo prehrabnih artiklov. Hkrati smo pripravili strokovne razgovore z grškimi kolegi. **INFORMACIJE IN PRIJAVE:** PUTNIK, Ljubljana, Miklošičeva 17, tel. (061) 311-542 PUTNIK, Maribor, Partizanska 24, tel. (062) 22-491 MLADINSKA TURISTIČNA POSLOVALNICA, Novo mesto, Novi trg 4, tel. (068) 22-555 AVTOPROMET Nova Gorica, Kidričeva 20, tel. (065) 21-924

ŠTIPENDIJE PROSTA UČNA MESTA

INDUSTRIJA MOTORNIH VOZIL NOVO MESTO

ponovno objavlja razpis
ŠTIPENDIJ IN PROSTIH UČNIH MEST

za šolsko leto 1978/79

TOZD TOVARNA AVTOMOBILOV

Strojna fakulteta – tehnološka smer	10 štipendij
– energetska smer	4 štipendije
FNT – kemija	2 štipendiji
Ekonomška fakulteta	3 štipendije
Elektro fakulteta – industrijska elektronika	1 štipendijo
Višja tehnična – strojna	9 štipendij
Višja elektro – industrijska elektronika	1 štipendijo
VEKŠ	2 štipendiji
VTŠ – energetska smer	1 štipendijo
TSS – strojna Novo mesto	16 štipendij
TSS – elektro, šibki tok	18 štipendij
TSS – kemija	3 štipendije
industrijski klepar	7 učnih mest
strojni ključavničar	4 učnih mest
orodjar	2 učna mesta
avtoličar	10 učnih mest
rezkalec	1 učno mesto

TOZD TOVARNA PRIKOLIC

FNT – kemija	1 štipendija
VEKŠ	1 štipendija
strojni ključavničar	2 učni mesti
avtoličar	2 učni mesti
pohištevni mizar	4 učna mesta

TOZD TEHNOSERVIS

Strojna fakulteta – energetska smer	1 štipendija
Elektro fakulteta – industrijska elektronika	1 štipendija
VTŠ – energetska smer	1 štipendija
Višja elektro – industrijska elektronika	1 štipendija
TSS – elektro, šibki tok	2 štipendiji
strugar	2 učni mesti
rezkalec	2 učni mesti
vodovodni instalater	2 učni mesti
toplovodni instalater	2 učni mesti
splošni ključavničar	1 učno mesto
brusilec	1 učno mesto

TOZD COMMERCE

Ekonomška fakulteta	4 štipendije
Pravna fakulteta	1 štipendija
Višja tehnična – strojna	5 štipendij
prodajalec	3 učna mesta

TOZD RAZVOJNI INŠTITUT

Strojna fakulteta – tehnološka smer	7 štipendij
Strojna fakulteta – energetska smer	2 štipendiji
BTF – lesna	5 štipendij
Elektro fakulteta – industrijska elektronika	2 štipendiji
pohištevni mizar	2 učni mesti

DS OSS NOVO MESTO

Ekonomška fakulteta	7 štipendij
Pravna fakulteta	2 štipendiji
VEKŠ	10 štipendij
ESS	4 štipendije
UAS	3 štipendije

Razpis štipendij velja do 31. 8. Vse prošilce, ki so že vložili prošnje za štipendije po prvem razpisu štipendij, obveščamo, da bodo njihove prošnje obravnavane skupno z novosprejetimi prošnjami.

Prošilci naj vložijo prošnjo za štipendijo (obrazec 1,65) v kadrovskem oddelku DO IMV Novo mesto.

Prošnji je potrebno priložiti:

- spričevalo o končanem šolanju v letu 1977/78 ali potrdilo o opravljenem izpitu fakultete,
- potrdilo o zaposlenosti in premoženjskem stanju staršev ali skrbnika,
- potrdilo o prejemanju otroškega dodatka.

Prednost pri podelitvi štipendij imajo višji letniki in kandidati s stalnim prebivališčem na območju TOZD, ki štipendije razpisuje.

IMV NOVO MESTO
Kadrovski oddelk

ljubljanska banka

TEMELJNA POSAVSKA BANKA
KRŠKO

Komisija za delovna razmerja

objavlja za nedoločen čas (s polnim delovnim časom) naslednja prosta delovna opravila:

– v odseku deviznih poslov:

1. VIŠJEGA REFERENTA za devizno kreditno komercialne posle

– v odseku splošnih poslov:

2. REFERENTA za družbeno samozaščito in SLO ter varstvo pri delu

3. VKV DELAVCA tehnične stroke

– v oddelku računovodstva:

4. KNJIGOVODJE funkcionalnega knjigovodstva

– v stanovanjski poslovni enoti:

5. REFERENTA za odplačevanje kreditov

– v odseku kratkoročnega kreditiranja:

6. REFERENTA za kratkoročno kreditiranje

POGOJI ZA ZASEDBO DELOVNIH OPRAVIL:

– pod 1.: višja šola ekonomske ali pravne smeri in 3 leta ustreznih delovnih izkušenj

– pod 2.: srednja šola ali šola za notranje zadeve ter 3 leta ustreznih delovnih izkušenj, kandidat mora izpolnjevati tudi pogoje, ki so določeni z odlokom izvršnega sveta SRS št. 201/77 in imeti odslužen vojaški rok

– pod 3.: visoka kvalifikacija ustreznosti smeri in 3 leta ustreznih delovnih izkušenj za opravljanje naslednjih del: – samostojno instaliranje, vzdrževanje in popraviljanje najzahtevnejših strojev, instalacije in druge opreme iz svoje stroke; – samostojno delo oziroma upravljanje z zahtevnimi stroji, napravami in instalacijami iz svoje stroke

– pod 4.: ekonomska srednja šola in 3 leta ustreznih delovnih izkušenj

– pod 5.: ustrezna srednja šola in 2 leti ustreznih delovnih izkušenj

– pod 6.: ekonomska srednja šola in 2 leti ustreznih delovnih izkušenj
Kandidati za objavljena delovna opravila naj prijavijo s kratkim življenjepisom z navedbami o dosedanjih zaposlitvah priložijo dokazilo o šolski izobrazbi. Prijave sprejemamo 15 dni po objavi. Kandidate bomo o izbiri obvestili najkasneje v 45 dneh po objavi. Nepopolnih in po objavnem roku prispelih prijavi ne bomo upoštevali.

Prijave pošljite na naslov:

Ljubljanska banka

Temeljna posavska banka

Krško

Komisija za delovna razmerja

Cesta 4. julija 42

68270 Krško

Novoles, TOZD „SIGMAT“ Brestanica

objavlja prosta dela in naloge:

– VODJE PROIZVODNJE KOVINSKEGA OBRA-
TA.

Pogoj:

višja izobrazba strojne smeri in 2 leti prakse ali srednja izobrazba strojne smeri in 4 leta prakse na podobnem delu.

– 1 KV STRUGARJA,

– 1 KV LIČARJA,

– 1 KV KLJUČAVNIČARJE.

Pogoj: ustreza poklicna šola, praksa zaželena.

– 2 KV ALI PK VARILCA.

Pogoj: poklicna šola ali ustrezen varilski tečaj in 2 leti prakse.

Pismene prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 15 dneh po objavi na Novoles TOZD „SIGMAT“ Brestanica. Prijavljene kandidate bomo o izidu izbire obvestili v 30 dneh po preteku roka za prijavo.

OZD ŠPORT OPREMA Ljubljana, Tacenska 29

vabi k sodelovanju

za dela in za delovne naloge:

1. VEČ KV KLJUČAVNIČARJEV,
2. KV SEDLARJA.

Poleg splošnih pogojev morajo imeti delavci priznano kvalifikacijo v stroki in delovne izkušnje.

Poskusno delo se določa na 60 dni.

Osebnih dohodov je določen po sporazumu o delitvi OD.

Prednost imajo kandidati z urejeno vojaščino. Samska stanovanja so zagotovljena.

Nastop službe je možen s 15. 9. 1978.

Pismene ponudbe s potrebnimi dokazili pošljite na tajništvo našega podjetja. Razpis velja do zasedbe delovnih mest.

DO TRANSPORT p. o. KRŠKO
KOMISIJA ZA DELOVNA RAZMERJA

OBJAVLJA

1. PROSTA DELA IN NALOGE ZA 4 VOZNIKE TOVORNJAKOV,
2. PROSTA DELA IN NALOGE ZA BLAGAJNIKA-LIKVIDATORJA,
3. PROSTA DELA IN NALOGE MEHANOGRafa – STROJNA OBDELAVA PODATKOV.

POGOJI:

pod 1.) Vozniški izpit za C in E kategorijo, poklicna šola za voznike motornih vozil in odslužen vojaški rok
pod 2. in 3.) administrativna šola

Delo se združuje za nedoločen čas s 3-mesečno poskusno dobo.

Interesenti naj pošljejo svoje prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev in kratkim opisom dosedanjega dela v roku 15 dni po tej objavi na naslov: „Transport“ Krško, 68270 Krško, Cesta krških žrtev 133. O izidu izbire bodo kandidati obveščeni v roku 15 dni po roku za zbiranje prijavi.

Odbor za medsebojna razmerja delavcev v združenem delu
KGP „NOVOGRAD“
– TOZD KOMUNALNE STORITVE,
Novo mesto,

objavlja prosta dela in naloge:

opravljanje tajniških, pisarniških in strojepisnih del ter fakturiranje v enoti pogrebne službe za določen čas zaradi nado-meščanja delavke v času porodniškega dopusta.

Nastop službe 15. septembra 1978.

Prijave sprejema 15 dni po objavi KGP „Novograd“ – TOZD Komunalne storitve, Novo mesto, Muzejska 5.

OSNOVNA ŠOLA XV. SNOUB-BELOKRANJSKA V METLIKI

razpisuje prosto delo

RAČUNOVODJE

za nedoločen čas.

Nastop dela 1. 9. 1978 ali po dogovoru.

Pogoji:

končana ekonomska srednja šola z nekajletno prakso v računovodstvu ali knjigovodstvu.

Prijave sprejema ravnateljstvo šole 8 dni po objavi razpisa.

GOZDNO GOSPODARSTVO BREŽICE, OBRAT ZA GOZDARSKO KOOPERACIJO SEVNICA

OBJAVLJA PROSTO DELO IN NALOGE

OBRATOVNEGA KNJIGOVODJE.

POGOJ: je končana srednja strokovna izobrazba s triletno ustrežno prakso.

POSEBNI POGOJ: poizkusno delo 2 meseca.

Pismene prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev sprejema Obrat za gozdarsko kooperacijo Sevnica, Savska c 24, 15 dni po objavi.

O izbiri bomo vse kandidate obvestili v 20 dneh po objavi oglasa.

„MERCATOR–AGROKOMBINAT KRŠKO, TOZD VINOGRADNIŠTVO – KLETI KRŠKO

OBJAVLJA PROSTA DELA IN NALOGE
TRAKTORISTA.

POGOJ: uspešno končana poklicna kmetijska šola in opravljen tečaj za traktoriste. Zaželene so delovne izkušnje.

Delo se združuje za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Kandidati naj vložijo prijave z dokazili o izobrazbi v 15 dneh na naslov: Mercator – Agrokombinat Krško, Krško, Cesta krških žrtev 52.

Kandidati bodo pismeno obveščeni o izidu izbire v 15 dneh po preteku objavnega roka.

Rešitev prejšnje križanke

	P	A	P	A	V	A	G	A	R	O	P
	O	N	O	N	V	A	G	A	R	O	B
	S	O	L	O	O	B	E	R			
	T	R	I	O	L	I	N	T			
	K	A	M	P	I	R	A	N	J	E	
	D	R	V	A	L	A	N	A			
	S	T	O	P	A	L	N	I	K	T	R
	R	E	P	A	N	A	R	E	K	A	L
	E	M	U	B	O	R	I	L	N	I	C
	E	S	T	O	S	T	J	A	M	A	R
	A	S	T	A	R	T	A	P	E	K	A

prgišče
misli

Varuj se tistih, ki se ne sme-
jejo ničemur ali vsemu.
A. H. GLASOW

Vsaka nova misel je v začet-
ku v manjšini.
T. CARLYLE

Razum išče, srce pa najde.
G. SAND

d	J	ura nad določenim časom	vražni obesk	spojni člen	ionesco	parjenje srbjati	d	jud. kralj	tabornjenje pod milim nebom	sredozem. okrasna rastlina
		nasuta zemlja						domače sukno		
		mera jakosti el. toka						kačji glas		
		glasb. skupina otroček			igra na strubo	zdravst. služba		pevka gros		
									alfi nipič	
								olika	germ. orel	
								olika		
d	l	telovadna prvina	mangol	dopoldan. prireditelj					športnik	d
službena leta					italijan	glasbilo				splet las
						riževo žganje				
razpredelnica						kit. utež mera			tone kralj	
						redstva za enajiriranje izak levitan			naša vojska	
česki kralj										
naše letal. podjetje				država v antilih						gibanje po zraku
nadav				d	rodovna zveza					oče

VAŠA ZGODBA

DAN UBEŽNIKOV

Bila sem takrat, maja 1945, še nezkušena deklica. Verjela sem v pravico in resnico, verjela, da vsakdo loči dobro od zlega, da se vsi ljudje trudijo biti dobri, da zablodena prijateljska beseda vrne na pravo pot. Zato se mi je pogled, poln mržnje, zaničevanja in nevere, tako globoko vtisnil v spomin, da ga nikoli ne bom m ogla pozabiti.

Tistega pomladnega jutra ob koncu vojne je narava prebujena žarela, kot da bi se navzela silnega upanja in občutka sreče ljudi, ki so le dočakali konec večletnega klanja. V jutranji mir so nenadoma zabobnela konjska kopita in drdranje vozov, mukanje živine se je mešalo vmes. Po kotanjstem kolovozu je šla množica ljudi, bednih, strpinčenih obrazov.

Pri naši hiši so zaprosili kruha in vode. Dali smo jim, kar smo imeli, da ni nam nič ostalo. Ko je pristopil k hiši starejši možak v starojugoslovanski uniformi ter zaprosil za kos kruha, mu ga seveda nismo mogli dati. Dejal je, da je strašansko lačen. Ker nismo imeli nič drugega, smo mu ponudili pečena jajca.

„Molim, molim,“ je dejal.

Mama mu je spekla jajca. Pojedel jih je hitro in slastno. Še polnih ust je vprašal v hrvaščini, če je pri nas kaj partizanov.

„Ni jih,“ sem zatrdila, ker se mi je možak nenadoma zazdel sumljiv. Moj sum je še naresel, ko me je začel spraševati, če vem, kdo da je poglavnik. Povedal je, da gre do zdaj za poglavnikom na sever, kjer se bodo združili z Angleži ter se vrnil v „nezavisnu“. V Mariboru naj bi se sestali.

„V Mariboru so vendar rdečearmejci,“ mi je ušlo z jezika.

Planil je pokonci, se nagnil name, me pogledal, da mi je zastala kri v žilah, ter zahropel: „Rusi? Rdečearmejci? Naš poglavnik nam je javio, da nas čeka u Mariboru!“

Sesedel se je nazaj na stol. Oči so mu bliskale strašno sovraštvo. Začutila sem, da se hoče maščevati, vseeno nad kom, samo da se maščuje za izgubljeno upanje. Mama je razumela nemo govorico oči. Ustrašila se je zame in hitro dejala: „Ta nič ne ve. Če je vaš poglavnik rekel, da so Angleži v Mariboru, potem gotovo so tam! Punca je otročja in pobira, kar sliši, ne da bi dobro razumela.“

Možakar se je udobrovoljil: „Da, majko, ti kažeš pravo, tako mi Boga!“

V svoji nezkušeni nistem mogla verjeti, da lahko laž tako pomiri človeka. Vedela sem, da so rdečearmejci že pri Mariboru, saj sem vest o tem že pred dnevi zasledila v partizanskem tisku. Zdelo se mi je nesmiselno, da bi kdo iz same slepe vere hodil tako daleč.

Morda je bila tudi v ustaš kal nezaupanja. Preden je zapustil našo hišo, je še enkrat vprašal mater, če so Angleži res v Mariboru.

„So, so!“ je mati zatrdila.

Ko je ustaš odšel, me je mati strogo prijala. Zabičala mi je, da moram molčati, paziti, s kom govorim, da pa je najbolje, če svoje petnajstletne neumnosti ne obešam na veliki zvon.

„Lahko te še ubijejo!“ je dodala mati.

Zvečer so prišli kolegi po svojih vozovih, na roso travo, na obrobje poti ali pa so se naslonili na drevo in zadremali. Kraj poti sem zagledala starejšo žensko v črni rutici. Gladila si je krvaveče podplate ter jadikovala: „Oj, živote, tvrdi živote!“

Povprašala sem jo, čemu joka. Povedala mi je, da gre iskat moža, da išče sina in izgubljeno hčer. Ker se mi je zdelo, da sem prej že srečala neko mlajšo žensko, ki je iskala mater, sem obupani ženski dejala, da morda vem, kje je njena hči. Hotela sem jo potolažiti, zato sem dejala, naj se pomiri, da bodo kmalu tu partizani in da bo potem red in mir in svoboda in da se bodo izgubljeni našli.

„Partizani so sam o se kako uro hoda od tu,“ sem zatrdila.

Tedaj sem za seboj zaslišala divjo kletvico in strašen glas je zagrozil, da me bo ubil, če še enkrat omenim partizane. Ozrla sem se in zagledala divje lice ustaša. Strmel je vame brez besed, potem pa hipoma vrzel koc čez konjev hrbet, ga zajezdil in oddirjal.

Kmalu so pričele prihajati partizanske čete. Obkolili so ubežnike, ki so se brez boja predali.

Vojna se je končala. V tistem dnevu sem obogatela za novo spoznanje, neveselo sicer, a resnično. Odkrila sem, da življenje ni tako preprosto, narisano le v črno-belih barvah.

KMEČKA ŽENA

Skrivnosti Stalinih orgel

Raketno gorivo zmagovitih katjuš je bilo tisto, česar niso znali narediti Nemci

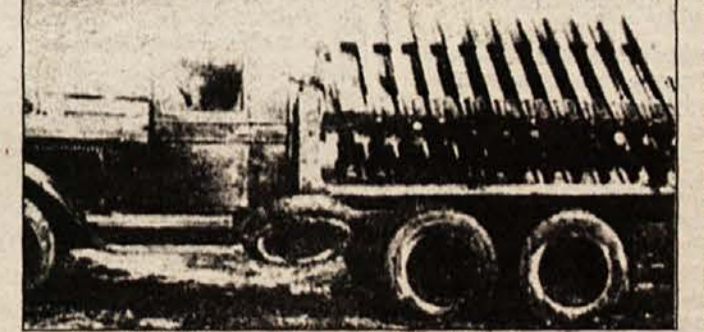
V drugi svetovni vojni so Stalini orgle pomagale zlomiti poslednji nemški odpor. Raziskave za izdelavo tega svojevrstnega, a strahotnega orožja so Rusi začeli še v času, ko je Sovjetska zveza imela z Nemčijo dobre odnose. Vendar se Nemcem nikoli ni posrečilo posneti tega orožja. Skrivnost, kiki je niso mogli nikoli razvozlati, je bila v posebnem raketnem gorivu.

O sodelovanju, ki je obstajalo med vrhovnim poveljstvom nemške vojske in poveljstvom rdeče armade po prvi svetovni vojni, razpravljajo številna teoretična dela vojaške literature. Zgodovinarji raznih držav razpravljajo zlasti o posledicah tega sodelovanja in o vplivu, ki ga je to sodelovanje imelo na zunanjo politiko. Pri tem pa je ostalo nerešeno vprašanje, ali ni imelo to sodelovanje tudi strateške posledice za eno ali drugo stran.

Vojaški strokovnjaki so dolgo razpravljali tudi o tem, kako je mogoče, da oficirji nemškega vrhovnega poveljstva in vojaški inženirji, ki so bili tudi v Sovjetski zvezi, niso mogli zvedeti za razvoj sovjetskega raketnega orožja. O raketnem orožju, ki so ga Rusi imenovali katjuša, Nemci pa Stalini orgle, so Nemci sicer vedeli. Uspešno jim je tudi, da so razvozlati dvoje od treh skrivnosti tega orožja. Mehanizem strelne rampe je bil prav tako preprost kot genialen. Berlinski specialisti so lahko kaj hitro tudi sami zgradili podoben mehanizem. Tudi glede izstrelkov se je pokazalo, da jih je mogoče posneti. Tretja skrivnost pa je ostala tajna. Ključ skrivnosti Stalinih orgel je bil namreč v poseb-

delo omejlja na razstrelivo oziroma posebno raketno gorivo. Raziskovanja v zvezi s tem so trajala štiri leta. Tihomirov je svoje delo nadaljeval na državnem inštitutu kemične industrije, potem pa na artilerijskem poligonu v Rževu. Od leta 1925 se je namreč vojska začela živo zanimati za Tihomirov izum. Vojaški strokovnjaki so predvidevali, da bo mogoče izdelati pravo revolucionarno orožje. Tretji marec leta 1928 pa je postal v resnici nadse pomemben dan v zgodovini sovjetske artilerije in v nastanku orožja, imenovanega Stalinih orgle. Tistega dne so namreč prvič izstrelili granato 1300 metrov visoko z uporabo posebne nosilne rakete. Mrzel veter, ki je bril po planoti, je skoraj zavrl poskus in bali so se že, da bo veter preusmeril izstrelek z začitane poti. Vendar je prvi poskus z uporabo trotil piroksilina povsem uspel.

Ekipo so kmalu dopolnili številni drugi znanstveniki, tehniki in inženirji. Tako so skupno rešili še drug problem, problem posebnih granat. Preden je prišlo do tega, so uničili ograjo neke tovarne ter povzročili še vrsto drugih škod. Končno so leta 1930 skonstruirali posebno rampo za izstrelitev teh raket, s čimer je bila rešena še zadnja ovira, ki so jo strokovnjaki morali premagati.

NA TOVORNJAKU: raketno orožje Stalinih orgel

Maršal Tuhačevski se je zavzel za vso stvar in je dajal poskusom vso potrebno podporo. Laboratorij konstruktorjev je bil kar najbolj opremljen. Zanimivo je, da je bil v drugi polovici zgradbe laboratorij za raziskave plastičnih mas, namenjenih za izstrelitev raket. Prav zaradi teh novih postopkov so lahko Sovjeti skonstruirali svoje vesoljske ladje, kot na primer Sputnika.

Tihomirov je o raketni tehniki predaval tudi na Akademiji za artilerijo, vodil pa je tudi laboratorijske poskuse. Pri tem mu je pomagala še drug strokovnjak, Boris Petropavlovski. Po smrti Tihomirova je bil Petropavlovski imenovan za šefa laboratorija.

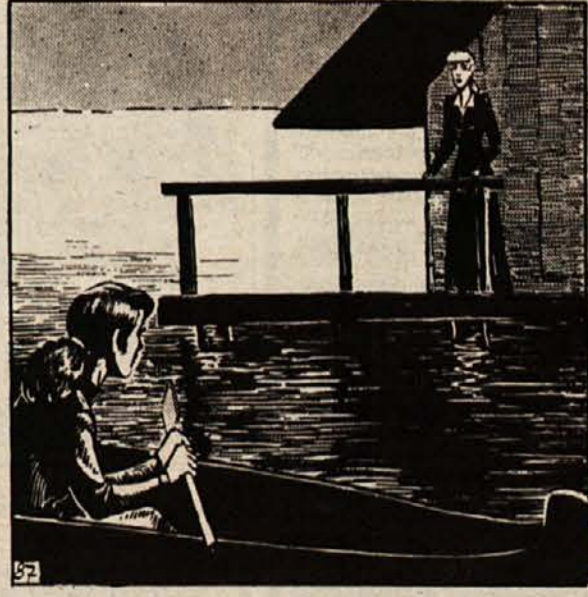
Ekipo so kmalu dopolnili številni drugi znanstveniki, tehniki in inženirji. Tako so skupno rešili še drug problem, problem posebnih granat. Preden je prišlo do tega, so uničili ograjo neke tovarne ter povzročili še vrsto drugih škod. Končno so leta 1930 skonstruirali posebno rampo za izstrelitev teh raket, s čimer je bila rešena še zadnja ovira, ki so jo strokovnjaki morali premagati.

TROSTRELEC

86.

Judita in Hetty sta medtem še zmeraj izgubljeno blodili po jezeru. Domov se nista upali, z barko pa so se tudi godile čudne stvari, da nista vedeli, ali so na njej prijatelji ali sovražniki, in se ji raje nista približali. Trije Mingi v čolnu so kmalu sprevidele, da barke ne bodo dohiteli, tedaj pa so v daljavi zapazili čoln z dekletom. Nemudoma so se podali na lov. Zaman sta Tomovi hčerki obupno naprezali svoje pičle moči, Indijanci so bili vse bliže. Tedaj pa se jim je zlomilo eno izmed obeh vesel in morali so odnehati ter se vrniti na grad.

87.

Cez čas so se vsi skupaj vkrcali na svoje splave in odpluli proti bregu. Dekleti, ki sta jih plašno opazovali, sta se počasi upali bliže in nazadnje sta pristali. »Pojdi ti naprej,« je dejala Judita sestri, »in pogledaj, če so vsi odšli. Saj tebi ne bodo ničesar storili. Če hiša ni prazna, me skrivaj opozori.« Hetty je pohitela v hišo, kmalu pa se je vrnila in povedala: »Bila sem v vseh sobah. Nikogar ni ntri, le oče nemirno spi in govori v sanjah.« — »Da se mu ni kaj zgodilo?« je v zli slutnji zaklicala pametnejša Judita in hlastno stekla v hišo.

prošenj za sprejem letos rojenih in tudi še ne-rojenih (!!!) otrok. Važna je namreč letnica na prvi prošnji. Da pa ni vedno tako, pove druga skrajnost, tretjič je bilo zavrnjenih 38 otrok, čeprav velja v Novem mestu nenapisano pravilo, da otroka ob tretji obnovi prošnje vendarle sprejmejo. Letos so morali zavrniti celo 8 otrok, katerih starši so obnovili prošnje več kot trikrat.

V šoli so nas učili, da je Arhimed nekoč rekel: „Daj mi vzvod in premaknil bom Zemljo“. V Novem mestu lahko za njim ponovimo: „Daj mi lokacijo in zgradil bom vrtec“. Žal je tako, da učeni Grk nikoli ni našel za premikanje Zemlje dovolj dolge palice, v Novem mestu pa je vrtec praktično nemogoče zgraditi, ker ni lokacij. Pravzaprav so in niso, kar je ista figa.

V prizadevanjih za pridobitev lokacij omenimo samo sestanek, ki ga je Skupnost otroškega varstva Novo mesto sklicala koncem julija v prostorih tovarne oblačil Labod. Sestanka so se (kot vedno) udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij in občine. Zavod za družbeno planiranje Novo mesto (v ustanavljanju) je vzel nalogo glede lokacij vrtcev resno in že v začetku avgusta ugotovil, da bi se dalo vrtec zgraditi v sadovnjaku nad tovarno Labod. Ista ustanova ugotavlja tudi, da ni zadržkov tudi za vrtec na Cesti herojev, kjer bi za otroško varstvo preuredili pošteno poslopje. Prav tako tudi ni večjih ovir za vrtec v Žabji vasi. Če drugega ne, so se zadeve vsaj lotili. Pošteno.

Stvar pa je v resnici precej drugačna. Prvič: zelo dvomljivo je, da bo republiška sanitarna inšpekcija dovolila takojšnje graditev vrtca v sadovnjaku nad Labodom. Vrtec bi stal tik pokopališča. Sanitarna inšpekcija bo najbrž postavila pogoje, da se lahko otroci začno igrati takrat, ko bo pokopan zadnji pokojnik. Bomo zaradi vrtca selili pokopališče, ki bo sicer nekoč moralo biti preseljeno? Najbrž jutri še ne.

Vsaka čast tudi poštnemu poslopju na „Cesti herojev“. V jaslice bi se ga dalo preurediti. Toda

k daj? „Cesta herojev“ še ni pozidana. Bodo otroci živeli sredi gradbišča? Kdaj sploh bo to gradbišče?

Zanimivo je tudi prizadevanje za tretjo lokacijo v Žabji vasi. Ovira je neurejena kanalizacija, nihče pa tudi ne ve, kako dolgo lahko trajajo prijateljska dogovarjanja o odkupu zemljišča z nekim Amerikancem. Če sklepamo na temelju „primera Vandot“ s Kristanove, se lahko zadeva vleče leta in leta.

„Primer Vandot“ je Novomeščanom precej znan. To je zgodba o tem, kako je zasebnik lahko močnejši od občine. In to kljub dejstvu, da so vsa zemljišča na območju mesta dana lastnikom tako rekoč le v uporabo. Mimogrede rečeno, za tiste, ki tega ne vedo, je na Kristanovi vrtec, ki bi se lahko razširil. Doslej je bilo v ta prizadevanja vloženi že 2.816.625 dinarjev. Denar, vaš in moj, je bil sicer vrnjen, uradna stopnja inflacije dinarja od leta 1969 pa prav tako ni skrivnost.

Pa kaj bi prali umazano perilo. Tu imamo tudi veljavni program razvoja otroškega varstva v občini Novo mesto za obdobje od 1976–1980. Na začetku dobesedno piše: „Za uspešen razvoj otroka v njegovi šolski dobi je zelo pomembna njegova predšolska vzgoja. V naši samoupravni socialistični družbi pa moramo vzpostaviti pogoje, da bomo v perspektivnem obdobju že vsem predšolskim otrokom nudili možnost in enake pravne pogoje za njihov zdrav telesni in umski razvoj. Vključevanje otroka v njegovi rani mladosti v okolje, ki ga okoli sebe vsak dan bolj zaznava, naj se uresničuje pod takimi pogoji, da ne bo v krogu svojih vrstnikov pragloboko dojemal občutkov ekonomskih in socialnih razlik“.

Tak je program razvoja novomeškega otroškega varstva. Velike, napihnjene besede in tako malo dejanj (lokacij). Denar pa je. Po besedah Marije Padovan, tajnice Skupnosti otroškega varstva Novo mesto, je trenutno za vrtce na voljo več ko 7 milijonov dinarjev. S tem denarjem bi se dalo odkupiti prenekatero zemljišče, če bi bilo na

voljo, nekaj pa bi ostalo tudi za papirje, dokumentacijo. Sicer pa stane danes en vrtec za 200 malčkov blizu 20 milijonov dinarjev.

V naši, novomeški občini imamo zelo velik odstotek zaposlenih žensk, mater. Te ženske delajo, plačujejo davke, prispevke in samoprispevke. Mogoče je res, da si z zaposlitvijo žensk ustvarjamo tako imenovani lažni standard. Po pravilu: „Dve plači in kredita – nova hiša, samo moževa plača – životarjenje“. To pa ni samo novomeški problem. Vsekakor pa te ženske s tem, da dopoldne niso matere ampak delavke, tej socialistični družbi nekaj dajo. Svoje delo. Se iz odstotkov vrednosti tega dela poleg denarja za otroško varstvo, ki teče sam po sebi, res ne da izluščiti tudi košček resničnega zavzemanja za otroško varstvo? Nadomestek materine dlani.

V Novem mestu očitno ne. Čeprav je denar za odkup zemljišča najmanj dveh otroških vrtcev, odkupov še ni. Zasebnik lahko napihuje nos občini. Od 648 za vrtec prijavljenih otrok jih je sprejetih samo 217. Na že omenjenem sestanku v Labodu so se povabljeni neposredni proizvajalci (prekrasen izraz) neizmerno čudili nemoči tistih, ki bi morali o vrtcih resnično odločiti. Baje je zavrjen tudi občitek, da je v Novem mestu laže zgraditi pet bank kot en otroški vrtec. Utemeljitev je dokaj preprosta. Banka ne potrebuje 5.000 kvadratnih metrov zemljišča. Ali pa ga. V nadstropjih.

In še nekaj je, kar predvsem boli. Lani je novomeškimi samoupravnimi interesnim skupnostim ostalo nekaj več kot en milijon nerazdeljenih dinarjev. Nekateri so predlagali, naj ga dajo za otroško varstvo. Samo štiri novomeške delovne organizacije pa so glasovale, da naj ta prebitek ne bi šel za zgraditev nekega spomenika.

Vse dobro o mrtvih, naj žive živi. Ali kot je rekla upravi vzgojnovarstvenih zavodov Novo mesto ena od 466 letos zavrnjenih mater: „Ga bom pa pustila pred vašimi vrati!“

MARJAN BAUER

„PUSTILA GA BOM PRED VAŠIMI VRATI“

Pred kratkim je 480 družin v novomeški občini prejelo kratek dopis, v katerem je vljudno in kratko rečeno, da njihovega sina ali hčere zaradi pomanjkanja prostora v tem letu ne morejo sprejeti v vzgojnovarstveno ustanovo, po domače vrtec. Kar 466 zavrnjenih prošenj je iz Novega mesta, kar pomeni, da je v času med prvim in zadnjim marcem, ko so prošnje za vpis sprejemali, primanjkovalo v vrtcih tako ali drugače opevane dolenjske prestolnice natanko 466 mest. Drugače rečeno: Novo mesto je v zaostanku za tri poštene vrtce.

Preden se lotimo jedra stvari, še dva „ocvirka“ iz poročila komisije za sprejem. Po pravilu „kdor prej pride, prej melje“ je bilo vloženi tudi 38

DOBER DAN, DOLENJCI

ŽELJKO KOZINC

Kozinčeva TV drama „Deček z miškami,“ ki je bila posneta pred nekaj tedni, govori o otroku v razbiti družini. Igra je napisana tako, da je otrok dejansko nosilec drame in ne le ilustrator odraslih, kakor smo navajeni v podobnih primerih.

Otrok doživlja. Otrok govori... Resnični primer dečka, ki so ga prijeli pri kraji v samopostrežni na Prulah, me je vznemiril še toliko bolj, ker so odrasli zagnali strašen vik in krik, v

globino, v psiho tega anonimnega dečka pa ni vstopil nihče.

Željko Kozinc je novinar. Leta in leta berno njegove poglobljene, humanistične reportaže na straneh Dela, Tovariša, Teleksa in še kje. In Kozinčevo ime se je vsidrilo v našo zavest nov pojem novinarske kakovosti ter premišljene in odgovorne informacije, ki je ves ta čas kot soustvarjalni integralni del gradila in še vedno gradi, riše obraz časnikarskega dialoga.

Nekateri so pri sedemintridesetih letih že zaključili svoj opus.

Željko Kozina pa pravi: „Stvar je v tem. Vse svoje življenje sem želel biti povprečen novinar.“

V novinarstvu sem se prizadeval za osebni odnos do pojavov in do ljudi in se nisem sramoval tega napisati zmerom z neko mero etike in okusa. Še posebno me je vznemirjala človeška stiska. Mislim, da je novinar poleg zdravnika in učitelja tisti vznemirljivi poklic, ki dela kirurške in carske reze, ki gradi svet, ustvarja odnos do revolucij, rešuje potapljajoče ladje in je ne-nehno v četi, ki mora na barikade.

Toda na žalost v novinarstvu narašča vse bolj potreba in odnos do gole informacije, ki se pogostokrat življenja dotika le površno. V mojem 18-letnem novinarskem delu se je nabralo ogromno zgodb. Spominov. Situacij, ki jih kot novinar nisem mogel dokončno izraziti, zlasti pa tistih prvinskih, elementarnih nagibov, ki jih lahko razreši samo poezija.

V scenarijih, ki se mi zdijo izrazit moderen umetniški medij, samo dograjujem vizijo svojega novinarskega poklica. Mislim, da se da na ta način veliko povedati. Omenil bi svojo prvo predvajano TV – dramo – igro „Pravica vasi Brezje“, kjer je v ospredju ideja ohranjanja kmečke zemlje.“

Željko Kozinc je napisal vrsto radijskih iger, med drugim tudi igro „Ob petih zjutraj“, kjer spet govori o stiski družine, ko pride ob petih zjutraj posebna ekipa, da jim podre dom, ki je bil črna gradnja.

Na letošnjem radijskem natečaju je bil nagrajen za radijsko igro „Oklepniki“ (groteska avtomobilizma). Posneli so mu kratek film „Kruhek na tleh“. Posnel ga je Palestinec Talol Hadi.

Doslej je Kozinc napisal tri filmske scenarije za celovečerne filme. Odkupili so „Zlatolasje.“ Snemanje tega filma se je začelo 15. avgusta v Mokronogu. To je prvi film, ki obravnava Dolenjce in bo posnet v dolenjskem okolju. V filmu se prepleta več tematik. Tudi zakon o združenem delu, odmiranje prebivalstva na vasi in pa (kot je pri filmu že skoraj obveza) erotika.

„Mokronog sem si v svojem filmu zamislil kot idealen kraj. To je kraj mnogih dolenjskih

krajev, ki zgubljajo, ali pa so že zgubili svojo kmetiško-obrniško podobo. Ostaja nerešen problem zaposlovanja. Dolge vožnje v službo in mogoče nekaj popoldanskih ur na kmetiji. Scenarij hoče biti izrazito družbeno kritičen in zaradi te ideje smo šli v izostren spopad z deformacijami na podeželju v vseh smereh. Poudaril bi problem srednješolske mladine, zdravstva, duhovščine, zlasti pa mladih delavcev, ki živijo razpeti med njivo in strojem.“

Film „Zlatolasje“ bodo delali debitanti. Poleg scenarista še režiser Božo Šprajc, glavna igralka Teja Glažar in še nekaj znanih, med njimi Cavazza in Župančičeva.

Korenine: „Moj oče je bil Štajerc in se je priženil v Oštrc nad Kostanjevico na Krki. Odraščal sem v Brestanici, za svoj pravi dom pa imam Oštrc. Tam imam veliko sorodnikov. To so potomci Uskokov – Žuliči, Sintiči in tako dalje. Moja mama se je pisala Sintič. Zanima me, kako se ti ljudje trgajo od vasi in tudi, kako ti ljudje živijo v novem okolju. V svojih filmskih scenarijih jim ostajam zvest in zasledujem njihovo usodo.“

Željko Kozinc je začel svojo novinarsko pot tudi pri Dolenjskem listu pred devetnajstimi leti, ko je bil korektor pri Slovenskem Poročevalcu. Takrat je korigiral tudi rokopise Dolenjskega lista.

Rad bi v tem bežnem zapisu o Željku Kozincu povedal vsaj nekaj osnovnih sporočil. Ceni Krležo kot subtilnega intelektualca z „Aretajem“ in „Zastavami“. In glasbo.

Njegovi pisatelji so še Lojze Kovačič, Vitomil Zupan, Dane Zajc in še posebno Edvard Kocbek z zemljo in nemiro, ki je tudi njegov. Potem je tu pes Žiga, s katerim je preživel noč v mrtvem žlebu pod Ratitovcem, in pesmi, ki jih piše. Precej jih je zagrešil, za tisk ima pripravljeno zbirko Poskusni let.

Smrt je vprašanje narave. Željko Kozinc je obrnjen navzven v življenje. Kot pisec scenarijev, s katerimi je uspel, se zaveda tudi tele misli:

„Nimam strahu pred problemi, čeprav jih ne razumem. Pisati je potrebno in potrebno je spreminjati svet.“

LADISLAV LESAR

VOJAŠKI KOTIČEK

KRIŽARKAM NI ODZVONILO

Ameriški predsednik Jimmy Carter je pred nekaj dnevi ob slovesni splošitvi nove ameriške križarke na jedrski pogon „Mississippi“ dejal, da bodo ameriške ladje še naprej patrolirale po svetovnih morjih in imele vojaško moč, ki ne bo za nikomer zaostajala. Najnovejšo rožljanje z orožjem je za našo rubriko priložnost, da napišemo nekaj več o vojaških ladjah, ki jih imenujejo križarke.

Križarke so se razvile iz nekdanjih fregat na jadra, največjo slavo so pozele v drugi polovici 19. stoletja, ko so zares vladale oceanom. Pred

začetkom druge svetovne vojne je pri večini mornariških strokovnjakov prevladovalo mnenje, da je križarka vojna ladja, ki je po namenu in nalogah zelo blizu bojni ladji, nosilki topništva največjega kalibra (456 mm). Med drugo svetovno vojno pa je praksa pokazala, da je križarka po moči in namenu bliže rušilcu, ali pa se mora združevati v skupine.

Še pred kratkim so bile križarke v vseh pomembnejših vojnih mornaricah najbolj množična oblika velikih vojnih ladij. Bile so namreč za vsako rabo, oborožene so bile s topništvom srednjega kalibra (150–203 mm), poleg tega pa so bile zaščitene z oklepom, bile so odporne.

Z nastankom novih vrst orožja, predvsem jedrskega in raketnega, pa je začela vrednost križark kot nosilk artilerije upadati. Novih križark (razen v Sovjetski zvezi) skorajda niso izdelovali, stare pa so pošiljali v železarnice. Tako na primer je britanska vojna mornarica, ki je imela pred drugo svetovno vojno 28 križark, tri zadnje preuredila v ladje za prevažanje helikopterjev.

Ščasoma je postalo jasno, da vsaka vojna ni jedrska, velike sile v zadnjem desetletju zelo spopesejuje razvoj in modernizacijo klasičnih oboroženih sil. Trudijo se, da bi bile te sile čim bolj gibljive ter številčno in kakovostno sposobne za vse vrste „mirnodobne“ uporabe v lokalnih spopadih in vojnah. Pri tem je močnemu vojnemu ladjevju, med njim tudi križarkam, namenjeno posebno mesto. Pač zato, ker igra morje v globalni strategiji velikih sil čedalje večjo vlogo.

V povojnih letih so se vse velike mornarice, razen sovjetske, omejile le na dograditev med drugo svetovno vojno začetih ali načrtovanih križark. Najhujši udarec je bil križarkam zadan v šestdesetih letih, ko je začelo prevladovati mnenje, da s topovi oborožene ladje niso več primerne za bojevanje na morju. Zato so povsod zahtevali, da je treba te ladje posodobiti in jih opremiti z najnovejšimi tehničnimi dosežki, predvsem z raketno oborožitvijo in jedrskim pogonom.

Pod pritiskom teh zahtev so v Združenih državah Amerike v tem obdobju začeli z nekaterih starih križark odstranjevati topove in jih nadomeščati s protiletalskimi raketnimi sistemi. S tem so hoteli doseči, da bi bile križarke sposobne pred napadi iz zraka ščititi druge vojne ladje, predvsem letalonosilke. Kasneje so ugotovili, da same rakete ne zadostujejo in so se zato zatekli k mešani raketno-artilerijski oborožitvi. Američani so dosegli velike uspehe tudi na področju univerzalnih avtomatskih topov, strelnih naprav in sodobne elektronske opreme za opazovanje, odkrivanje in merjenje.

Sovjetska zveza pa je bila še nadalje edina država, ki ni prekinila serijske graditve križark. V šestem desetletju tega stoletja je sovjetska vojna mornarica dobila od 24 načrtovanih kar 23 križark. Prvotno so bile oborožene samo s topovi, kasneje pa so jih preuredili tudi za raketno oborožitev.

Danes bi lahko rekli, da ima 55 vojnih mornaric na svetu okoli 80 križark, tri četrtine teh plavajočih orožar sodi v ameriško ali sovjetsko mornarico. Prva križarka na jedrski pogon, imenuje se „Long Beach“ in je potemtakem ameriškega porekla, je zaplula leta 1961. Danes ni več edina na svetu, strategiji in taktiki so se očitno poslovlili od še nedavnega mišljenja, da je križarkam odzvonilo.

Da bi današnje križarke lahko branile ter ščitile pred napadi iz zraka druge ladje in pomembne konvoje, so oborožene z vodenimi protiletalskimi sistemi, ki so v primerjavi z ustreznimi sistemi na drugih ladjah večji in zato tudi učinkovitejši. Tako imajo na primer križarke naprave za avtomatski dovoz raket itd.

Kar zadeva artilerijsko oborožitev križark, je zanje značilen velik razpon. Sodobne križarke imajo najrazličnejše kalibre in artilerijske sisteme, ki se razlikujejo po bojnih lastnostih in konstrukcijskih izvedbah. Raznolikost je sad različnih okoliščin gradnje ter taktično-operativnih zahtev. V osnovi pa velja, da mora klasična artilerija na križarkah podpirati desantne operacije, poleg tega pa mora biti sposobna za boj z vsemi površinskimi ladjami.

Zaradi čedalje večje nevarnosti podmornic imajo križarke na krovu tudi najrazličnejše protipodmorniško orožje. Poleg protipodmorniških torpedov, ki jih streljajo iz večevnih naprav, je na nekaterih križarkah tudi protipodmorniški sistem, ki je kombinacija rakete s torpedom ali jedrsko globinsko bombo. Domet tega sistema je več kot 30 km. V boju s podmornicami, predvsem jedrskimi (te so po menju strokovnjakov te ali druge strani trenutno najbolj zaščitena in obenem najnevarnejša plovila, kar jih je kdajkoli izumil človek), sodelujejo na strani križark tudi helikopterji. Poleg tega je samo za sovjetske križarke značilno tudi, da lahko polagajo mine.

Življenjskega pomena pa so za vsako sodobno križarko radarski sistemi. Z njimi odkrivajo cilje v zraku in na morski površini. Brez radarjev ni učinkovite uporabe raketnega in artilerijskega orožja. Brez radarjev ni navigacije. Sodobne križarke imajo po osem in tudi več radarskih anten, z njihovo namestitvijo imajo že resne težave, Ciniki pa se celo šalijo, da bo na križarkah kmalu več radarjev kot topov.

B. P.

RAZSTAVA NA PODKOVANIH NOGAH

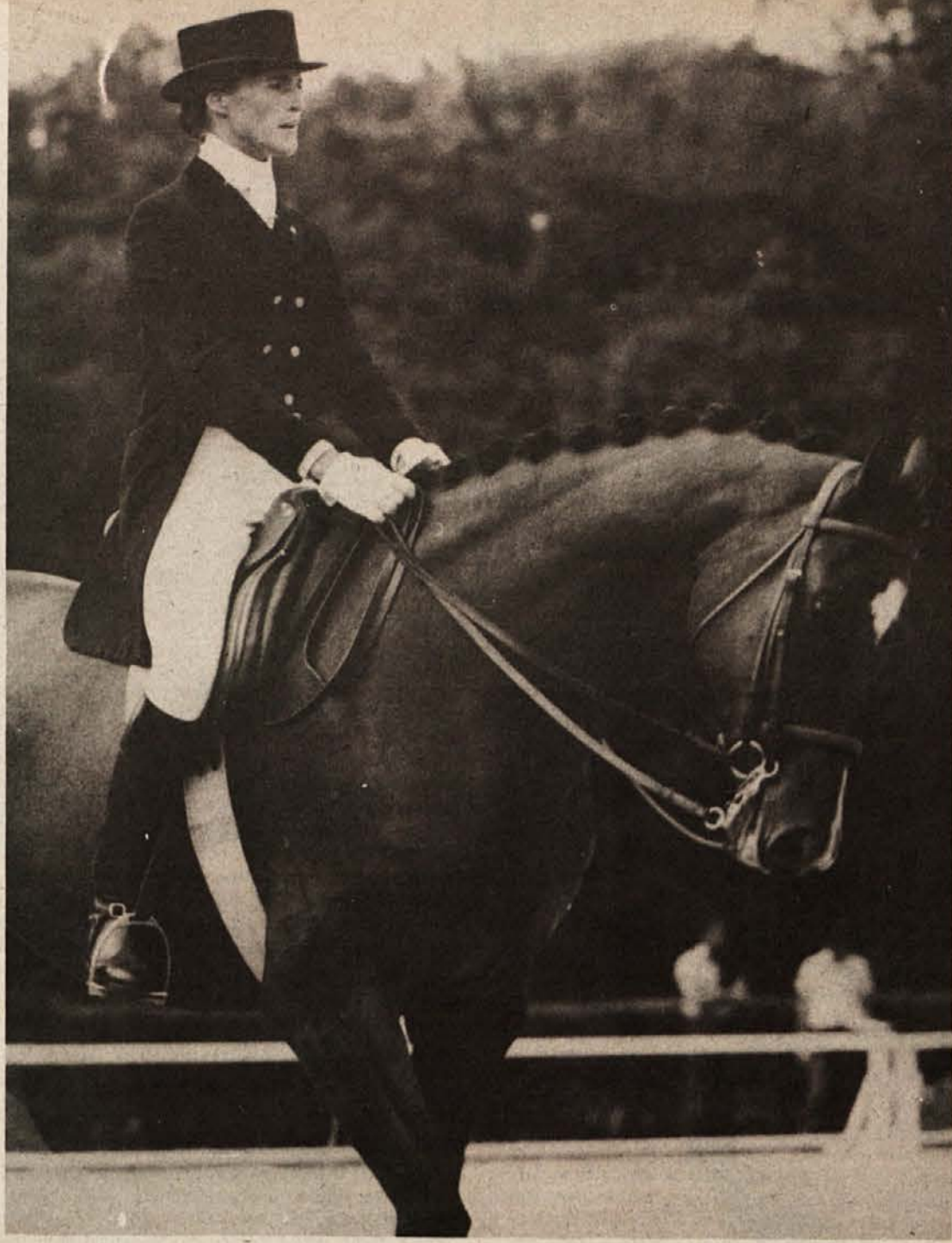
Da je tudi pri nas za konjski šport in štirinožne „plemenitneže“ še vedno veliko zanimanje, nam dokazuje dokaj velik obisk konjskih dirk po raznih krajih Slovenije, tako tudi v Šentjernej. Tudi število konj ni tako zelo majhno, kot si včasih mislimo. Kako pa je z vzrejo športnih konj v šentjernejski okolici, namerava Klub za konjski šport iz Šentjerneja ugotoviti z razstavo konj, predvsem pa plemenskih kobil, ki bo 27. avgusta na šentjernejskem hipodromu.

Šentjernejski se ponaša z dolgo konjeniško tradicijo. Ohranjeni dokumenti o konjskih dirkah so iz leta 1889, vendar predvidevajo, da so bile že prej. Pred vojno so bile skoraj vsako leto tudi konjske razstave.

V Šentjerneju letos ne bo tradicionalnih konjskih dirk in hipodrom kaže zaenkrat zelo žalostno podobo. Neurejen in zarasel s travo namreč čaka na popolno rekonstrukcijo. Zakaj so se v Klubu za konjski šport odločili, da letos ne bo dirk?

„Športni konji so vse hitrejši in dirkalci so se stalno pritoževali, da je proga preozka, vzponi in padci na posameznih delih proge pa preveliki. Predvsem v okviru krožnih dirk po Sloveniji prihajajo v Šentjerneju najboljši konji, kar zahteva od nas, da hipodrom brezhibno pripravimo. To precej stane, denarja pa nam vedno primanjkuje. Popolna obnova hipodroma je nujna, če hočemo na njem še gledati prvorazredne konje, pa tudi vzdrževanje bo po obnovi lažje,“ je povedal Nace Kralj.

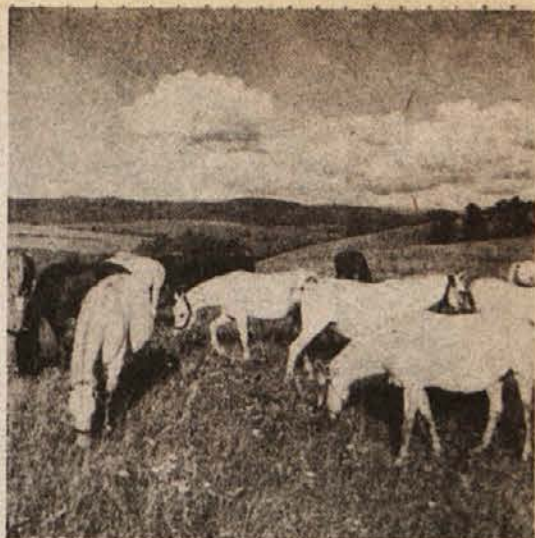
Obnova hipodroma bo po predračunih stala 8 milijonov dinarjev. Sam klub te investicije ne more izvesti, saj „se preživlja“ v glavnem le z vstopnino od dirk, ki jo porabi za nagrade tekmovalcem, vzdrževanje hipodroma, postavili pa so tudi hlev, saj konji, ki tekmujejo, ne morejo ves dan vedriti pod milim nebom. V klubu upajo, da bodo denarno pomagale delovne organizacije s tega področja, pesek pa bo prispevala krajevna

skupnost. Stroji bodo začeli breneti na hipodromu predvidoma jeseni.

Skorajšnja razstava konj ni nadomestilo za dirke, ampak naj bi pomenila ohranjanje konjeniške tradicije v „dolini šentjernejski“, za kar imajo tudi vso podporo novomeške občinske skupščine. Namen razstave je predvsem dobiti

pregled nad rejo konj v sami šentjernejski dolini in širši okolici, tako delovnih kot čistih športnih in poldelovnih konj. Še vedno je precejšnje število konj, ki so delovna sila; so pa v dobri oskrbi vendarle lahko močni in lepi. Ob naraščanju mehanizirane obdelave zemlje se vse več konjerejcev ukvarja z vzrejo športnih konj iz čistega

veselja in ljubezni do elegantnih štirinožnih lepotcev. Tem je klub tudi do sedaj že skušal pomagati, seveda kolikor je mogel glede na denarne težave.

Lani in letos so si šentjernejski za nekaj mesecev sposodili žrebca iz Lipice, da bi s pripustom kobil dobili čimveč plemenskih živali. Klub je denarno podpiral tudi pripust kobil svojih članov v Ljutomeru. Vse za to, da bi se povečala reja lepih plemenskih športnih konj.

V načrtu imajo tudi nakup žrebca kasača, ki je sedaj v zasebnih rokah v Ljubljani; je sicer malo starejši, vendar še vedno zelo hiter. Pripuščali naj bi predvsem že tekmovalne kobile. V bodoče bi radi dejavnost kluba razširili tudi na konjerejsko področje v okviru sekcije za vzrejo konj. Da bo to težko uresničljivo, je vsem jasno. Žrebci so zelo dragi, treba pa bi bilo poenostaviti tudi hleve in skrbeti za konje. Vse to zahteva denar, veliko denarja, ki ga klub nima, saj deluje na ljubiteljski osnovi.

Predstavniki kluba bodo šli v kratkem naokrog, pregledali „razstavni potencial“ in povabili predvsem lastnike plemenskih kobil, naj se udeležijo razstave, za katero je zlasti med že poznanimi rejci kasaških konj precejšnje zanimanje. Na reviji si bodo obiskovalci lahko napasli radovedne oči na približno 70 konjih.

Lastnikom lepih, dobro oskrbovanih konj bodo podelili vsaj simbolične nagrade; diplome oziroma nagrade pa bi radi podelili tudi konjerejcem, ki se že dolgo ukvarjajo z vzrejo športnih konj. Na reviji bodo med drugim lahko videli štiri konjske generacije iz enega hleva.

Konjske razstave naj bi bile tudi v prihodnje, na eno, dve ali tri leta, verjetno v okviru dirk. Tako bi imeli stalen pregled nad rejo konj. Tudi nam, ki se s strahom približamo konju, pogled na plemenitega lepotca rodi iskrice v očeh. Mar ne?

ZDENKA LINDIČ

NAPAD USKOKOV NA KOSTANJEVIŠKI SAMOSTAN LETA 1736

Nad vhodom v nekdanji kostanjeviški samostan, ki ga strážita dva obrambna stolpa s strelnimi linami, je upodobljena freska z napisom, na njej se nanapad Uskokov na samostan v času

opata Rudolfa Kušlana (1723 – 1736) na nedeljo 29. julija 1736, ko je kostanjeviška fara slavila svojega patrona. Vhod in fresko, delo slikarja Fr. Jelovška, z napisom je dal napraviti opat Aleksander baron Taufferer (1737 – 1760). Kronogram, zapisan v porog Uskokom, pa daje letnico 1737 ter se glasi:

ECCE IANVA COELI NON FVRES NEC VAL-
LACHI NEQVE
LATRONES AST IVSTI INTRABVNT IN EAM
(Glejte vrata nebeška, ki jih ne bodo prestopili ne tatovi ne Vlahi in ne razbojniki, temveč le pravični).

Najstarejše ohranjeno poročilo o napadu na samostan je izpod peresa tedanjega opata na reinskoga opata Placida z dne 2. avgusta 1736, ki se omejuje na poročanje o ropu, o pobitih in ranjenih samostancih in drugih osebah. Uskoki so samostan napadli ob pol osmi uri zvečer ter oropali tako cerkev kot tudi samostan in ubili dva patra: 36 let starega Sigmunda Žigana in 32-letnega Evgenija Juriča, ter nekega podložnika, več ljudi pa težko ali smrtno ranili. Škoda je bila ocenjena na 2 do 3 tisoč goldinarjev. Po poročilu žumberškega glavarja Benvenuta Sigmunda grofa Petazzija karloškemu generalu grofu Herbersteinu so prišli roparji naskrivoma iz Hrvaške preko Samoborskega pogorja med 27. in 28. julijem, prekoračili reko Bregana pri gradu Mokricah in se nastanili v nekem grmovju. 28. so ujeli nekega Vlaha, po imenu Vida Gozdanoviča, ter ga izpraševali o premožnosti tamkajšnjih krajev, zlasti pa o kostanjeviškem samostanu in o gradu Zumberku, in ga pozno ponoči izpustili. Ta je naslednjega dne odšel na žumberški grad, da bi o dogodku obvestil tamkajšnjega glavarja. Po njegovi izpovedi je tolpa štela 25 mož, izmed katerih pa ni nikogar poznal. Petazzijev namestnik je o vsem takoj obvestil kostanjeviški samostan in ga opozoril na pripravo obrambe, vendar samostanci niso ni-

česar ukrenili za svojo varnost, celo vrata so pustili odprta, nekateri izmed njih pa so se iz prinašalcev sporočil norčevali. Tako je lahko 14 Uskokov, ki sta jim dva, brez vsakega strelnega orožja, z golimi sabljami v rokah utrla pot, vstopilo brez slehernega odpora v samostan, medtem ko so ostali v več skupinah stražili v bližnji okolici. Ob napadu je bil ubit en sam Uskok, ki so mu njegovi pajdaši, da se ga ne bi dalo prepoznati, odrezali galvo in jo odnesli s seboj.

Po napadu so Uskoki ob drugi uri po polnoči odšli očitno v Opatovo goro, nato pa jih srečamo pred 2. avgustom v vasi Javorovici nad pletersko jezuitsko rezidenco. Ker so izpraševali, kako bi se najlažje dalo priti v rezidenco, je jasno, da so imeli namen oropati tudi jezuite. Svojo namero pa so opustili, ko jim je pleterski gozdar, ki so ga izpraševali po najlažjem vstopu v rezidenco, zatrdil, da je le-ta močno zastražena in da bi ob napadu nanjo tvegali svoje glave. Ko so namero opustili, so odšli proti Semiču.

Kranjski deželni vicedom Franc Sajfrid grof Thurn je bil mnenja, da gre za žumberške Uskoke, in je na deželnoknežja mesta Novo mesto, Kostanjevico, Krško, Metliko in Črnomelj naslovil poziv, naj proizvedujejo za roparji in naj jih poskušajo ujeti in jim odvzeti plen. Ta poziv pa je za Črnomaljšane prišel prepozno, kajti po 2. avgustu je njihov mestni sodnik sporočil vicedomu, da so meščani 2. avgusta ob četrty uri zjutraj videli roparsko tolpo 30 mož, ki je pri njihovem mestu prekoračila Lahinjo, nato šla čez Kolpo in odšla na ozemlje beneške Dalmacije. Tolpa je bila oborožena s strelnim orožjem, dolgimi noži in sabljami ter je vodila s seboj pet težko obloženih konj. Po zatrdilu sodnika bi bili meščani roparje z lahkoto polovili, saj so bili tako pijani, da niso mogli niti jezdit in so komaj hodili, vendar so Črnomaljšani menili, da gre za krajišnike, in jih niso ustavljali.

Poizvedovanja za roparji so tekla dalje in rodila uspeh. S tem da se je vsaj približno vedelo, kdo so bili in kam so odšli, se je zasledovanju obetal uspeh. Po nekem knezu Deanoviču so oblasti izvedele za vodji tolpe Žumberčana Janka Mediča in nekega Grozdanoviča, ki pa sta tedaj že vrsto let živela v Veliki Kladuši ob Glini in ki sta zbrala okoli sebe 24 mož iz imenovane Kladuše in Kršlja ter jih kot harambaše vodila na rop. Poleg ljudi iz obeh navedenih krajev sta se tolpi pridružila tudi dva Turka: Hasan Bisić in sin Harasa Juriča. Niti pa so vodile tudi h karloškimi graničarjem, zato je oblast poslala omenjenega kneza na poizvedovanje „na meje Krajine“.

Zasledovanje roparjev je rodilo uspeh že v letu 1736, kajti še pred 20. oktobrom so jih graničarji

iz Barilovića pri Karlovcu izsledili ter pet izmed njih pobili, „prvaka med razbojniki“ Hasana Bisića pa z dvema kroglama smrtno ranili, medtem ko so se ostali nepridipravi razkropili. Kako dolgo je trajalo zasledovanje te skupine, je razvidno iz nekega dokumenta iz leta 1740, ki nam poroča, da je bil eden „iz skupine, ki je oropala kostanjeviški samostan“, namreč „prvak med razbojniki“ Janko Ravnović, smrtno ranjen in da so ga v skladu s tedanjim običajem pri pričci obesili. Ker pa so posamezne skupine razbojnikov še dalje opravljale svojo obrt, je vladar ukazal karloškemu generalu, naj poskrbi „za popolno iztrebljenje tamkajšnje roparske svojati“. Ker je mnoge skupine pot vodila tudi preko Banske Hrvatske, je prišlo v tej zadevi do tesnega sodelovanja z banom.

Samostan je po napadu poskušal poskrbeti za svojo varnost na dva načina. Takoj po napadu, namreč 3. avgusta, je opat Rudolf naslovil na kranjske deželne stanove pismo, v katerem jih prosi za nadomestilo orožja, ki so mu ga odvzeli Uskoki, ter za 150 mušket ali pa vsak za 50 funtov smodnika, 150 funtov svinca ter 100 do 200 železnih krogel manjšega kalibra. Rudolfov naslednik opat Aleksander pa je skušal zavarovati samostan pred morebitnimi napadi in ropi s postavitvijo močnega vhoda v samostan z dvema obrambnima stolpoma ter z zaključitvijo samostanskega gradbenega kompleksa. Kranjski deželni vicedom Henrik grof Orzon je spričo visokega samostanskega dolga, ki je znašal nad 50.000 goldinarjev, porabljenih v veliki meri za restavracijo samostana in njegove cerkve, priporočil vladi, naj opatu prepove nadaljnje gradnje. Vlada pa je bila nasprotno mnenja, naj bi opat nadaljeval z gradnjo, vendar le tistih objektov, ki bodo prispevali k večji varnosti samostana.

Vicedom je kritiziral tudi na začetku omenjeno Jelovškovo fresko in napis ter je skušal doseči njuno odstranitev. Vicedom je v obglavljenem Uskoku hotel videti Hasana Bisića ter pravi, da je opat dal naslikati fresko „v porog“ Uskokom in pristaviti napis, ki „zaradi“ tega hudodelca (sc. Hasana Bisića) vse Vlahe ožigosa za krvnike in roparje, ki niso vredni prestopiti samostanskega praga“. Opozarja tudi, da bo ta opatov postopek Vlahe, ki jih od samostana loči le en sam hrib, vzbudil, da se bodo samostanu „oddolžili“, kar so baje že napovedali: „obiskal“ bodo namreč opata in njegove menihe.

Jelovškova freska pa je ostala, le deželnoknežji grb je zamenjal opatovega, ostal pa je tudi napis kot spomin na rop samostana pred skoraj četrto tisočletja.

Dr. JOŽE MLINARIČ

Vrhna plošča klasicistične vrtnice

ŽELEZNA TOVARNA NA DVORU

nagrobni plošč razbitih in prodanih odpadku. Tako je izginil nagrobnik družine Kleinmayer, pomembne za razvoj tiskarstva, založništva in papirne industrije v Sloveniji. Nagrobnik je bil pri cerkvi na Zafari nad Žužemberkom. Izgubljeni so tudi nagrobniki pri cerkvi Sv. Roka. Podobna je usoda drugih, tehnološko zastarelih predmetov.

NOVOMEŠKI VODNJAK KONČAL NA ODPADU

Svoj višek je tovarna dosegla v šestdesetih letih 19. stoletja. Množila so se večja naročila in v tem času je nastal po načrtih ing. Johanna Hermanna bivši Čevljarski most v Ljubljani. Predstavljal je eno najpomembnejših inženjskih rešitev tistega časa v Sloveniji. Sestavljen je bil iz dveh lokov, ki sta vpeta med bregova in se stikata v tečaju. Posamezne elemente konstrukcije so spojili z vijaki. Potem, ko je most prestal tridnevno poskusno obremenitev, so ga 18. oktobra 1867 otvorili. 1931. leta je bil most prestavljen za ljubljansko bolnišnico, sedaj pa je njegov videz precej skažen zaradi napeljave toplovodnih cevi.

Pomemben del proizvodnje so bili tudi litoželezni vodnjaki. Nekaj jih je še sedaj v uporabi, tako vodnjak v Žužemberku, Višnji gori, na katerem je plastika J. V. Valvasorja, odlita po modelu kiparja Franceta Zajca, stari novomeški vodnjak pa je končal na odpadu — ne doma, ampak v tujini. Dr. Caspar Pamer, ki je služboval na novomeški gimnaziji, ga je leta 1903 kupil in podaril svojemu rojstnemu kraju Traberg v Gornji Avstriji. Vodnjak je bil v uporabi vse do leta 1961, ko je Traberg dobil vodovod.

V letih največjega razmaha je prišlo tudi do dobrega sodelovanja tovarne s prebivalci Dvora. Wilhelm v. Auersperg je januarja 1864 zaposlil učitelja na privatni tovarniški šoli, 1871 pa so začeli ob močni finančni in materialni podpori tovarne graditi splošno šolo na Dvoru, nad katero je obdržal knez Auersperg patronat. V šolskem svetu so bili poleg domačinov na čelu z županom tudi tovarniški ravnatelj in njegov namestnik.

Na mestu, kjer se prej živahni tok Krke pri Dvoru spusti čez zadnji slap in se reka spremeni v lenobno, a je še vedno čista, so videli priložnost, da njena moč služi človeku, da jo ukrotijo in izkoristijo. Tako je ob koncu 18. stoletja nastal na levem bregu Krke za tiste čase obsežen in zelo pomemben objekt — Auerspergov železolivarna, ki je v skoraj sto letih delovanja dosegla nesluten razvoj. V času največje moči so ji podelili celo status cesarsko-kraljeve privilegirane železarne in je v veliki meri delala tudi za državo.

A pojdimo po vrsti.

Željo po ustanovitvi železarne na Dvoru so gojili Auerspergi več kot trideset let. Za koncesijo je prvič prosil knez Heinrich v. Auersperg leta 1763. Tedaj so ostale livarne hudo nasprotovale, med njimi najmočnejše Tomanova v Zagradcu, ki je bila še devet let prej v lasti plemičev Auerspergov. Vsa prizadevanja so bila neuspešna in 1793. leta je za koncesijo prosil Wilhelm v. Auersperg. 6. februarja 1795 jo je končno dobil in že dobro leto kasneje, 17. aprila 1796, je železarna začela z delom. Delo je bilo sprva še preprosto, manufakturno, v začetku 19. stoletja pa so že prešli na pravo livarsko in kovaško industrijsko proizvodnjo. Pri tem so uporabljali domačo železovo rudo, oglje iz roških gozdov, precejšen del fužinskih naprav pa je poganjala voda iz Krke, ki je bila po posebnem kanalu speljana v tovarno.

POŽAR PRINESEL PROPAD

Po požaru leta 1879 pa se je začelo počasno, a zato nezadržno nazadovanje dvorske železarne. Velike težave so imeli z vedno slabšo železovo rudo, ki jo je bilo treba voziti od daleč, otežen pa je bil tudi transport izdelkov. Propadu je botrovala tudi sicer načrtovana, a nikoli zgrajena železnica po dolini Krke. Nazadovanje se je stopnjevalo vse do leta 1891, ko je govorice o prenehanju „fabrike“ potrdila vest v Dolenjskih novicah — 10. maja:

„Pravijo, da pride v kratkem k nam knez Auersperg s celo komisijo pregledat svojo tukajšnje železno tovarno, da ukrene, ali se še splačuje delati ali ne. V skrbeh smo, da nam fabrike ne zapro, kajti potem smo še ob tak skromni zaslužek...“ Že samo ta dva stavka povesta ogromno o stiski in strahu delavcev z Dvora in okolice, kajti poleg kmetov in polkmetov se je v skoraj sto letih razvil tudi prvi delavski razred, bile so družine, kjer se je železarski poklic prenašal iz roda v rod. Že slabe tri tedne po prvi vesti je prišla druga, odločilna.

„Knez Auersperg rekej je, da nima dovolj premoženja za vedno zalaganje tukajšnje tovarne in veli, da železna tovarna prejenja dne 1. oktobra t. l. delati“. Kot glavni razlog so navajali slabo rudo, zastarele tovarniške naprave in visoke prevozne stroške. „Pravijo, da bo knez očetovski skrbel za svoje delavce. Starejši dobodo dosmrtno podporo, mlajše pa priporoči drugim tovarnarjem“, je kronist zapisal v nadaljevanju.

Večji del strojev in naprav je bil prodan na Jesenice, kamor je odšlo s trebuhom za kruhom tudi precej dvorskih železarjev. Nekateri so odšli tudi precej dlje, v Nemčijo in celo v Ameriko. Tovarniška poslopja so začela propadati, po zadnji vojni pa so njihov propad še pospešili posamezniki, ki so iz starih zidov ruvali kamenje za nove stavbe.

Tehniški muzej Slovenije, občina na Dvoru in Dolenjski muzej, ki so spoznali pomembnost ostankov železarne za zgodovino industrijskega razvoja na Dolenjskem, so leta 1952 zastavili akcijo za njihovo ohranitev in zaščito. V nekdanji strojnici in modelarni je sedaj Novolesov mizarški obrat, stari plavž, sicer zaščiten, pa je precej zaraščen in proces propadanja se neopazno nadaljuje.

NA SLEDI ZA IZDELKI

Drugače pa je s samimi izdelki dvorske livarne. Pri terenskem delu jih je bilo doslej zbranih že precej in lani je Dolenjski muzej začel s široko akcijo za postavitev stalne zbirke in izdajo obširnejše študije, ki naj pokaže tako zgodovinski razvoj in industrijsko rast in propad tovarne, kot tudi delavske razmere in probleme, oceno umetniške kvalitete izdelkov in tehnologijo.

Vrsta predmetov je že restavriranih in pripravljenih za razstavo, ostali bodo gotovi še letos. Pri izboru izdelkov pa so še vedno praznine in zato se v drugi polovici avgusta ponovno odpravlja na teren ekipa, ki bo skušala zbrati čim več manjkajočih predmetov, obenem pa dobiti tudi nove podatke o izkopu rude, kuhanju oglja, zaposlovanju, skratka o vsem, kar je bilo povezano z železarno. Tako bo v Dolenjskem muzeju nastala tudi s pomočjo občanov nova, bogata, zanimiva in poučna zbirka, ki bo skupaj s katalogom prikazala delček naše preteklosti.

DANILO BREŠČAK

„Rogač“ — sezuvalo za škornje

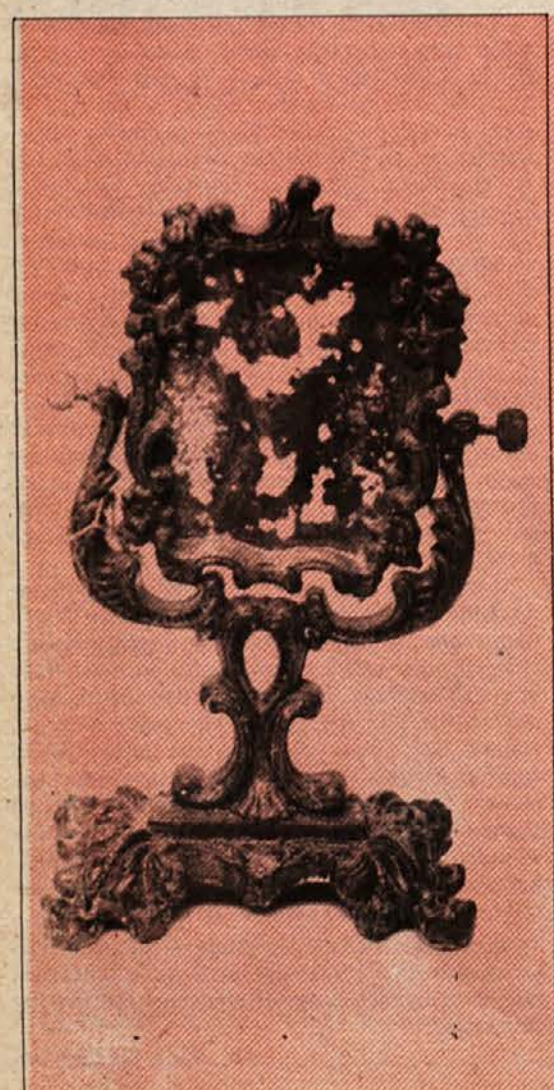
ZAPOSLEN CELO UMETNIŠKI LIVAR

Znano je, da je knez Auersperg poklical celo vrsto strokovnjakov za odgovornejša dela na njegovi obširni posesti iz Češke in Moravske. Tam je bilo železarstvo že precej razvito, saj so slovele livarne v Horovicah na Češkem in Blansko na Moravskem. Na Dvor je prišel izkušeni Ignaz Pantz, bivši direktor železarne Blansko. V času njegovega upravljanja je dvorska železarna doživela skokovit razvoj, saj so uvedli celo vrsto tehnoloških novosti, s tem pa je izbor izdelkov razširil, kvaliteta pa izboljšala. Poleg strojev, turbin in gradbenih elementov so izdelovali tudi drobne predmete za vsakdanjo rabo, ki pa so poleg uporabnosti imeli tudi precejšnjo umetniško vrednost. 1833. leta je Pantz nastvil celo umetniškega livarja iz Saške. Vse to je seveda povzročilo, da je povpraševanje po dvorskih izdelkih naraslo celo do take mere, da tovarna ni več mogla dohajati naročil. Veliko priznanj so s svojimi izdelki poželi tudi na industrijsko-obrtnih razstavah, kjer so razstavljali predvsem uporabne in okrasne predmete. Pri njih je opaziti vpliv romantičnega zanimanja na žanr, kasneje pa tudi klasicistične in prve historicistične oblike. Tako jih je v svojem referatu označil Matija Žargi na letošnjem zborovanju umetnostnih zgodovinarjev, ko je obravnaval ravno umetniško plat izdelkov dvorske železarne.

TOPOVI ZA SRBSKE UPORNIKE

V prvi polovici 19. stoletja je tovarna zabeležila uspešen razvoj in se utrdila na tržišču. Med prvimi znanimi izdelki so topovske cevi, ki so jih izdelali kljub nasprotovanju avstrijske vlade leta 1806 za borbo srbskih upornikov proti Turkom. Iz tega obdobja je znana vrsta klasicističnih peči, med katerimi sta najkvalitetnejši stebri peči, od katerih je ena stala v upravni pisarni tovarne.

Važen del proizvodnje so predstavljali tudi nagrobni križi, litoželezne nagrobne plošče in grobne ograje. Med spomeniki te vrste zavzema posebno mesto tako po pomenu kot po obliki Zoisov nagrobnik na ljubljanskih Žalah, ki je nastal okoli leta 1836. Pri nagrobni križih so dosegli ogromno število različnih modelov. O tem pričajo številni še danes stoječi križi po dolenjskih pokopališčih, ki pa so jim v zadnjem času dnevi vse bolj šteti. Nadomeščajo jih z novimi, modernejšimi, usoda železnih križev pa se pogosto konča za zidom. Precej redke so stenske nagrobne plošče. Na Šmihelskem pokopališču v Novem mestu so ohranjene tri plošče rodbine Smola. Najstarejša od njih, ki je tudi najlepše izdelana, je nastala ob koncu leta 1838 ali leta 1839 in je bila vilita v spomin Karlu Filipu Smoli. V povojnem obdobju je bilo precej

Namizno ogledalce

Peč z napisom „HOF in Krain“

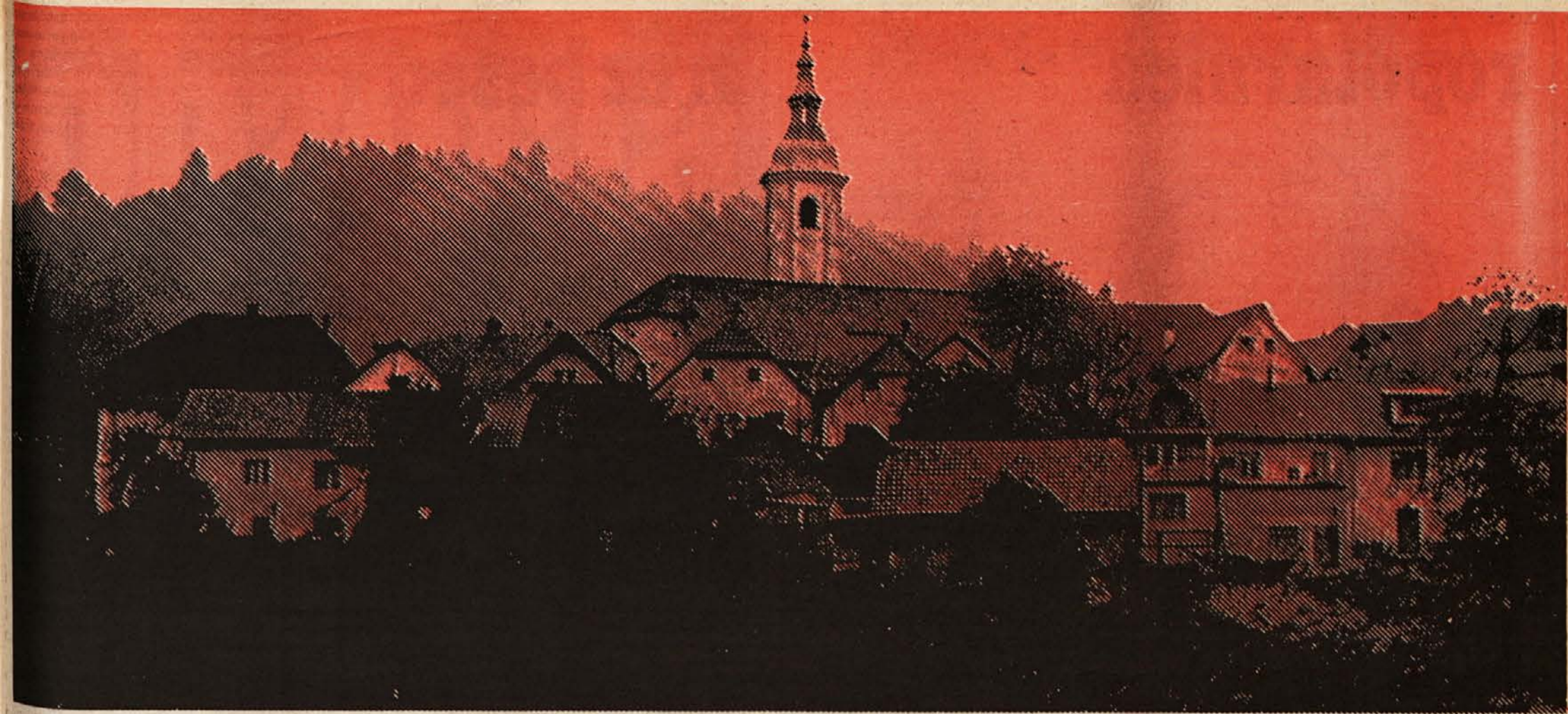
(78-1) Rudolfovo.

Mestno županstvo v Rudolfovem prodaja vodnjak, kateri stoji na glavnem trgu.

Pismene ponudbe naj se pošljejo podpisaneemu županstvu do 15. aprila 1903.

Mestno županstvo Rudolfovo, dne 25. aprila 1903.

Oglas za prodajo novomeškega vodnjaka, objavljen v Dolenjskih novicah 1903

POL TISOČLETJA PRIKLENJENEGA POLŽA

Ondan sem se motovilil po slavnem mestu višnjegorskem in tako mi je prišlo na uho, da letos poteka natanko 500 let, odkar je za Višnjo goro slišal tudi sam presvetli cesar avstrijski, ki so menda klical za Friderika II. Baje je bil tedaj nad Višnjani tako navdušen, da je tržne pravice, ki so bile že tedaj stare 310 let, s svojim podpisom spremenil v mestne.

Višnjani so znani, da jim jezik dobro teče, prav tako jim dobro uspeva resne stvari tako obračati, da je za njih prav. Toda zdi se, da so letos kljub obletnici mestnih pravic s svojimi dejanji tako sramežljivi, da jih avstrijski cesar, če bi bil seveda še živ, zagotovo ne bi ne slišal ne videl. Bistra glava bi iz tega skopega podatka lahko izluščila takle zaključek — ne dogaja se kaj prida, kar Višnjanom vsekakor ne more biti v ponos.

561 PONOSOV

Toda zaradi tega Višnja gora še zdaleč ni brez ponosa, ima jih najmanj 561, kajti toliko prebivalcev so našli ob popisu leta 1971. Vsak Višnjani zase je namreč ponos Višnje gore, vsaj tako se sliši. Mi pa še dodajmo — današnji, moderni časi so preskočili tudi višnjegorsko obzidje in zato je danes ponos Višnje gore najbrž lahko tudi ženskega ali celo srednjega spola. Predvsem pa je pomemben podatek, da so Višnjani meščani in če kdo pomotoma na to pozabi, lahko pri mestnih očetih pade v globoko nemilost, katere posledice so najmanj tako hude kot je bila kazen višnjegorskega kozla, ki je zaradi nespoštovanja mestnih predpisov dobil deset krepkih batin po svoji senci.

Preden bi pričeli pometati današnjo Višnjo goro, je dobro, da vsaj na kratko pobrskamo po njeni zgodovini, ki je kar se da pestra. V 500 letih so Višnjani preživeli vruga in pol, polno junaštvo beleži njihova zgodovina in zagotovo jih ne kaže vseh naštevati, kajti to so že naši predniki storili — Jurčič, Prešern, Kersnik, Cigler in še kdo. Med njimi je tudi nekaj takšnih spisov, ki so že takrat petelinom delali rdeče grebene in bi jih še danes, če bi jih malce posodobili. Jurčič jim je prav lepo posmodil z „Zakprano Višnjo goro in raztrganim Žužemberkom“ in če bi bil danes še živ, bi si najbrž spet kaj „grdega“ izmislil.

Pa pustimo to, končno pa morajo Kranjci vedeti, da je simbol Višnje gore polž in simbolov se je pač treba držati. Tudi polž utegne daleč priti, pa čeprav je priklenjen, tako kot je višnjegorski — seveda pa se ne more primerjati, denimo, z avionom.

ZLATI POLŽ IN IZVIR MODROSTI

Višnjegorski polž ni čisto navaden polž, je nekaj posebnega in zagotovo zasluži več časti kot vsi tisti polži skupaj, ki jih v zadnjem času izvažamo na italijanske krožnike. Višnjegorski polž je namreč znamenite beneške rodbine, ki je v Višnjo goro takole zašel: Višnjegorski bojevniki so v krvavem spopadu s Turki in neznano roparsko drhaljo dobra dva streljaja z najboljšim ogrskim lokom od mesta našli ranjenca, za katerega se je potlej izkazalo, da je zelo znan Benečan. Ko se je pozdravil, se je vrnil v Benetke, potem pa poslal v Višnjo goro odposlanca z bogatimi darili, med njimi je bila najpomembnejša zlata polžja hišica. Odtlej so mestni očetje ob raznih slovesnostih pili iz te hišice, pili pa so vodo iz izvira modrosti — Kje je ta izvir, bolje da ne povemo, kajti potlej bi vsi Slovenci postali preveč premeteni — in v tem je menda vsa skrivnost tako zelo modrih odločitev mestnih veljakov višnjegorskih.

Razbojniki so hišico nekoč ukradli, pogumni Višnjani so si jo priborili nazaj in da do takšnih nesreč ne bi prišlo več, so polža enostavno priklenili. No ja, ko smo pobarvali Višnjana, kako je s to rečjo, je bil menda slučajno slabe volje in zato je povedal nekaj zelo grdega — da namreč dvomi, če še kateri Višnjani ve za zgoraj omenjeni izvir modrosti. Višnjani, oprostite mu...

Turki so bili včasih šiba božja in njihove krive sablje so se čestokrat skrnhale in zlomile ob višnjegorskem obzidju in tako jih je potem bilo za Ljubljano že premalo. To so dejstva, ki neizpodbitno dokazujejo, da je pravzaprav zasluga Višnjana, da je Ljubljana danes slovenska in ne turška. Prav bi bilo, da bi se Ljubljančani danes kdaj pa kdaj spomnili na to in Višnjanom vrnil njihovo „zgodovinsko dokazano in nesebično pomoč“.

VISLICE NISO BILE NAPOSODO

Višnjani so nekdanj cenili svoje meščane, imeli so vse, kar spodobno mesto potrebuje, zatorej tudi vislice. Njihove „gavge“ so bile vidne daleč naokoli, kljub temu pa jih niso posojali. Takole so menda tedaj odločili modri mestni možje: višnjegorske vislice so samo za naše meščane in njihove otroke. Z obešnjem drugih zločincev, ki niso rasli pod simbolom polža, torej ni bilo nič. Bogsigavedi, kako bi bilo danes. Najbrž bi Višnjani sedaj prav radi posodili svoj „štrik“ tudi za druge vravote, če bi ga še imeli oziroma če bi jim kdo dal to priložnost. Seveda je treba stvar razumeti v duhu našega časa.

Očitno je, da se je tale pisarija tako čudno zastavila, da jo bo težko speljati na resnejše tere. Vsekakor pa smo se že precej približali današnjim dnevom, ki zaslužijo pozornost, čeprav niso takšni, kot so si jih poznavalci Višnje gore zamišljali.

Res je sicer, da so napovedovalci že leta 1971 napovedali, da bo Višnja gora imela leta 1980 tri prebivalce manj in da je to „tragedijo“ preprečil višnjegorski župan, ki je seveda te napovedi poznal in zategadelj skupaj s svojo ženo vpisal v višnjegorske matične knjige kar pet naslednikov. Višnja gora pa je kljub skromnemu številu meščanstva pomembnejša, kot se slovensko občestvo sploh misliti more.

Kaj pa organizacija „krvava kosa“, ste morda pozabili nanjo? To je organizacija, ki združuje vse žive in mrtve zemljane in je torej pomembnejša kot pa, denimo, OZN. Glede skromnosti pa se sploh z nobenim ne more primerjati — njega dni je bila vsa dokumentacija spravljena v hladilniku predsednika, tajniške posle pa je opravljala brhka natakarcica daleč izven mestnega obzidja poznane Šerkove gostilne. To je bilo tedaj, ko smo bili mi še nekoliko mlajši. Kako pa je danes?

Organizacija še živi, to je dejstvo, je pa v manjši krizi, med drugim menda tudi zato, ker še niso uspeli prešteti vseh Kitajcev in še nekaterih plemen v indonezijskih džunglah. Je pa to „štos“, ki marsikoga zabava, nikakor pa ne takšen, da koga zafrkava, kot nekateri včasih mislijo — so pač opurtunisti.

STIČANI PODARIJO TRAMVAJ

Ni malo takšnih, ki trdijo, da je sama Višnja gora in tudi njena okolica arhitektonsko nekaj posebnega in zelo bogata vseh mogočih spomenikov. Nekateri so celo zapisali, da je to neizbrljen biser slovenskega turizma — in prav ti so pravzaprav „krivi“, da smo danes malce pikri, nikakor pa ne zlobni. Kajti zdi se, da bi se v Višnji gori moralo letos dogajati več, kot pa se navkljub priklenemu polžu. Veliko se je govorilo, da bo letos nekdanj zelo živo mesto ponovno bolj intenzivno zaživel, žal pa bo od teh obljub ostalo precej reči zgolj pri govorjenju. Nihče ne more zanikati, da je Višnja gora postala nekako pozabljena in da bo takšna najbrž še nekaj časa.

Res je, da je Višnja gora nekdanj pomenila veliko več. Pred drugo svetovno vojno je imela vse, kar se za mesto spodobi, edinole tramvaja ne — pardon, tudi tramvaj so imeli, pripeljali so jim ga za pustni dar Stičani. Po vojni so si Višnjani skušali sami izboljšati življenjski standard z razvojem industrije (ki danes močno kazi videz mesta), pozabili pa so na svojo bogato zgodovino, ki bi jo lahko s pomočjo turizma še kako dobro vnovčili. Avto cesta je po letu 1958 stvari še poslabšala, saj motorizirani nomadi dobesedno drvijo mimo mesta in le malokateri se utegne ozreti na Višnjo goro, ki ima vse osnovne pogoje, da bi jih lahko tudi zadržala.

POČASNI LJUBLJANSKI STRICI

Bo že držalo, da potrebuje Višnja gora novo pošto, trgovino, vrtec, stanovanja itd., toda potrebuje še kaj drugega. Kaj bi bilo to, je bolj ali manj že jasno. Urejeno staro jedro mesta, domačo obrt, turistični živ-zav itd. Ljubljanski zavod za spomeniško varstvo, ki drži roko nad višnjegorskim mestom, ima že pripravljeno dokumentacijo za popravilo večine fasad v mestu, za katere je marsikdo mislil, da bodo urejene že letos. Žal pa ima prav ta zavod tudi precej zaslug, da Višnjani še niso pričeli z gradnjo večnamenske stavbe (vrtec, trgovina, pošta), ker se njegove

zahteve ne ujemajo z vsebino odloka o zazidavi Višnje gore in z videzom stavbe — 13 milijonov din pa čaka, kdaj bodo šli v „promet“.

Višnjani imajo bazen, ki je bil rojen že v jugoslovanski kraljevini, treba pa ga je popraviti. Bo to meščanom uspelo letos, čeprav imajo prečiščevalne naprave vskladiščene že nekaj let, pa tudi potrebnih 500 tisočakov je republiška telesno kulturna skupnost že odobrila? Upajo, da.

Še zmeraj ostaja nerešeno vprašanje, kdaj bo staro mesto dobilo stilno urejene hiše, v katerih naj bi bila domača obrt, prodajalne, lokali in še kaj. To je slej ko prej predpogoj za uspešen turistični razvoj, kajti Višnja gora je blizu Ljubljane in tjakaj ne bi bilo težko usmerjati turistov od vsepovsod. Prav tako bi bilo npr. možno v središču mesta staro cerkev sv. Ane, ki sedaj sameva s svojo dobro akustiko, preurediti za razne kulturne namene. Prav kultura, posoljena po višnjegorsko, naj bi hkrati predstavljala tudi zabavo.

VIŠNJANKA IZUMI LADIJSKI VIJAK

Prav grdo in krivično bi bilo, če bi pri kramljanju o Višnji gori pozabili na deklško vzgajališče, ki je Slovincem sicer dokaj znana ustanova, pa vendar jim velja povedati na uho tudi tole: povsem nepotreben je prizvok neke manjvrednosti te ustanove, ki se tako pogosto vsiljuje v razpravah, kajti stvari so prvič dokaj življenjske in v glavnem za vsako družbo normalne, drugič pa v bistvu tudi precej drugačne, kot si ljudje čestokrat predstavljajo.

Prihodnji mesec bo, denimo, v Višnji gori odprta nova telovadnica, ki Višnjanom skupaj z dvema igriščema in bazenom zagotavlja vzpon nad svetovno poprečje glede na število prebivalcev in športne objekte. Nosilec investicije pri tej telovadnici je bilo deklško vzgajališče, ki je primaknilo tudi 34 odst. potrebnega denarja. Veljala je 6,6 milijona din in zavod za spomeniško varstvo je investitorja „zafrknil“ za 500 tisočakov, ker je zahteval streho, ki se vključuje v okolje. To je sicer v redu, prav tako pa so na mestu vprašanja nekaterih, ki menijo, da bi bilo moč to streho izpeljati tudi v cenejši varianti.

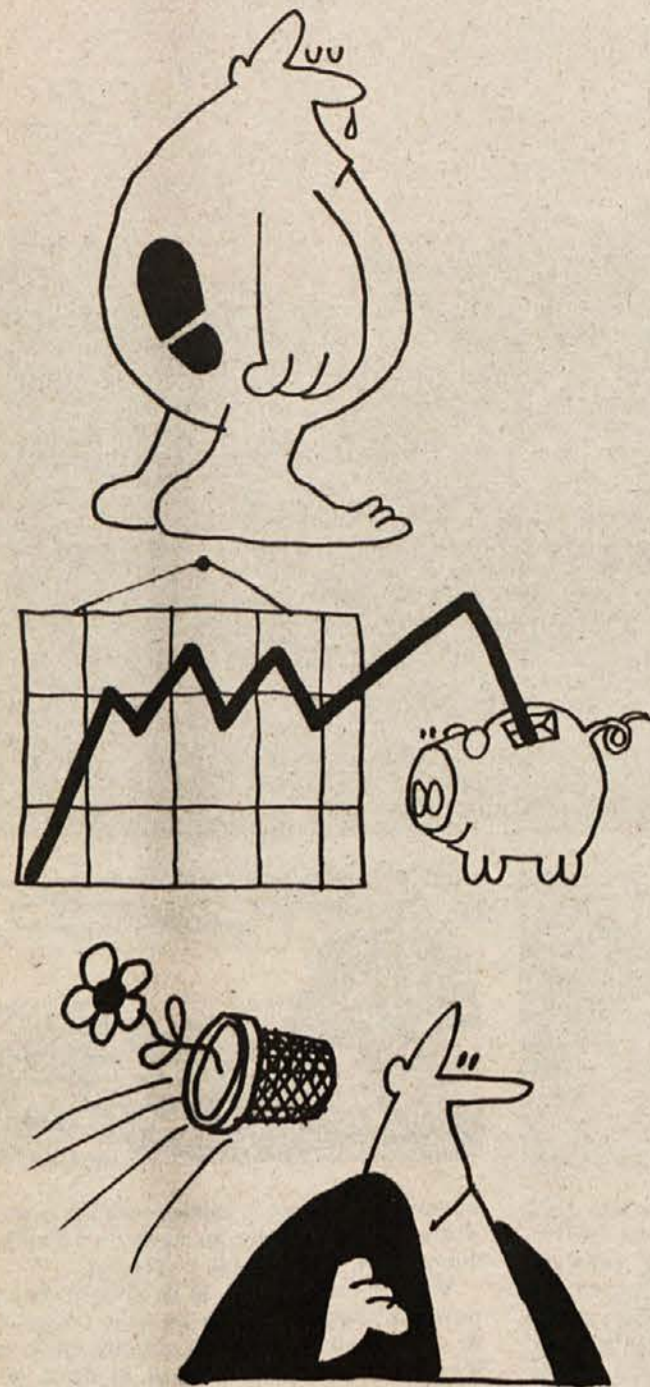
V zavodu, ki je sicer ustanova posebnega družbenega pomena in temu primerno tudi financirana, se letno zastonj izobražuje od 15 do 20 deklet iz okolice. To so predvsem dekleta, ki drugič najbrž nikoli ne bi bile šivilje, kuharice, pletilje administratorke itd., ker so doma iz revnih družin. Sicer pa zavod posluje kot nekakšna gospodarska organizacija, zato si tudi lahko privoščijo gradnjo telovadnice, učilnic itd.

Pa še nekaj velja pripomniti — sodelovanje s krajevno skupnostjo je zelo vzorno, kar npr. dokazuje tudi dejstvo, da so vse večje proslave v avli deklškega vzgajališča, pri tem pa aktivno sodeluje tudi približno 90 gojenk.

Čeprav bi o Višnji gori lahko pisali še in še, je treba nehati, lažje pa bi bilo še nadaljevati. Treba je iti le na polič ali dva v eno — ali pa obe višnjegorski oštariji in poslušati višnjegorske „pripovedke“. Sicer pa, žena Josipa Reslja, izumitelja ladijskega vijaka, je bila Višnjanka in baje je tako spretno ter vztrajno vrtela jezik, da je menda ta znameniti „Ljubljanski Čeh“ prav pri njej dobil idejo, kako poganjati ladje. Vidite, to je stil Višnjana, ki ga je treba še poziviti — šegav je in navdave zaresen hkrati. Pa brez zamere!

ILIJA BREGAR

ropotarnica

O LJUDEH

— Samo en košček vsemirja je, ki ga lahko popravite, to ste vi sami.

Huxley

— Mnogi se imajo za popek sveta, a so le njegov slepič.

Osborne

— Človek je edina žival, ki neti ogenj, zaradi tega je vladar sveta.

Rivarol

O NAPREDKU

— Ni vedno dobro vse, kar je novo, a vedno je novo vse, kar je dobro.

Krklec

— Napredek je ustvarjanje utopij.

Wilde

— Napredka ne moremo ustaviti. Lahko pa ga nažene-mo, da gre mimo nas.

Dovnikovič

O PRIJATELJSTVU

— Tisoč prijateljev je malo; en sam sovražnik je veliko.

Turški pregovor

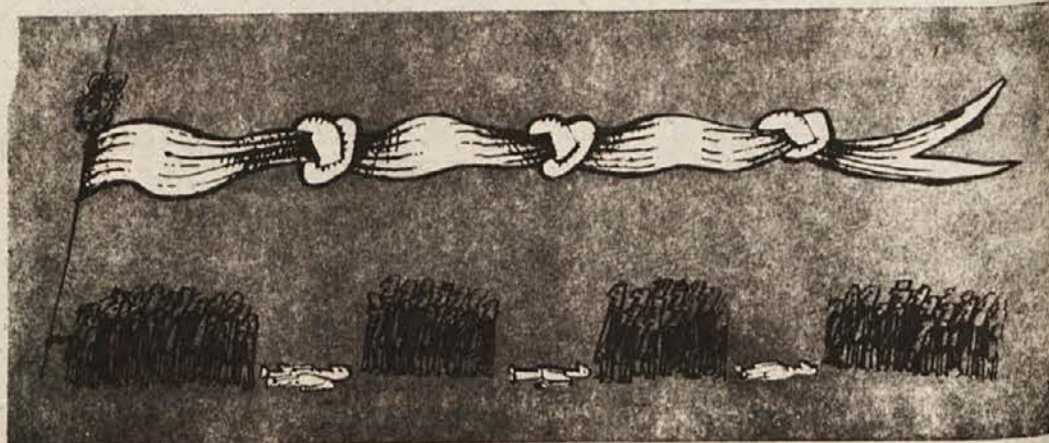
— Če si suženj, ne moreš biti prijatelj. Če si tiran, ne moreš imeti prijateljev.

Nietzsche

— Sklepaj prijateljstva le ta-krat, ko jih ne potrebuješ.

Ameriški Črnci

brez besed

ZORAN JOVANOVIĆ
Jugoslavija

ONDREJ ZIMKA
ČSSR

kaj nam prinaša jesen

Če ne bi venomer v modi nekaj spreminjali, potem celotna tekstilna in modna industrija v svetu ne bi imeli za-sluzka in tudi ženske vseh celin bi se čutile dolgočasno.

Za letošnjo zgodnjo jesen so značilni predvsem telovniki, ki jih nosimo h krilom in blu-zam, čez obleko, k hlačam.

Telovniki so sicer na modni listi že stara stvar, saj jih forsirajo kot modni dodatek in hkrati praktično oblačilo že

nekaj let, vendar imajo letošnji telovniki značilnost z let-nico 1978. Gre za telovnik z ovrtnikom!

Največkrat ima letošnji telovnik, ki sega do pasu, šal ovrtnik, lahko pa tudi reverje. Druga značilnost je, da na reverje ali ovrtnike telovnika in jesenskega blazerja pri-pnemo brošo. Pravijo celo, naj ne bi bila samo ena, ampak jih je lahko več. Ena pod drugo.

Tretja modna poteza nasto-pajoče sezone je kravata za

ženske. Kravata k bluzi in telovniku. Kravata iz enakega blaga kot telovnik. Kravata, ki jo nakvačkate same v enakem vzorcu kot rokavičke. Kravata iz svile itd. Kravata za staro in mlado.

Vse kaže tudi, da bodo mlade nosile barvaste in malo debelejše nogavice, žene s pokrito glavo pa majhne čepi-ce, potisnjene na čelo.

R. BAČER

domaca lekarna buča

Buča, navadna, kakršna raste po njivah, je znano učinkovito sredstvo proti glistam in trakulji. Buča ima dolgo, robato, bodeče in votlo steb-lo, iz katerega poganjajo poleg vejnatih ročic tudi veliki srča-sti listi z voltimi peclji in rumeni cveti. Plod je velika, tropredelasta in okrogla ali podolgovata jagoda, v kateri je mnogo beluščičastih semen. Buča cvete od junija do avgusta. Razširjena je po

vseh Evropi, kamor so jo iz 16. stoletja prinesli iz Amerike.

V zdravilne namene nabiramo le samena. Ker vsebuje mastno olje, filosterin, nekoliko salicilne kisline in saponin, je šteti bučo med zdravilne rastline. Za zdravlilo rabimo sveža, jeseni nabrana semena, kot neškodljivo sredstvo proti trakulji in glistam.

Zdravilo pripravimo kaj enostavno: oluščimo 30 do

60 gr semen, jih zdrobimo in napravimo kašo, kuhano na mleku. To naj jemlje bolnik tri dni zaporedoma vsako jutro po eno skodelico. Priporo-čajo dodati še malo brusnic.

Za odpravo glist pa zadostuje le nekaj zrn, medtem ko je potrebno za odpravo trakulje računati na nekaj sto semen.

Proti glistam pripravimo čaj iz olušenih zrn buče in pelina v razmerju 3:1.

jabolčna pita

ALOJZ DRENİK

V poletnih dneh imajo v družinah radi sočno sadno sladico, ki je pripravna bodisi za izlet ali pa za večerjo, če ponudimo zraven še jogurt. Pečemo jo lahko v hladu zgo-daj zjutraj ali pa zvečer in je dva dni sveža, če jo hranimo na pravem mestu. Recept za jabolčno pito je povedal Alojz Drenik, vajenec v kuhinji hotel Metropol, ki je postal prvi „specialist“ za to jed.

„Potrebujemo 0,5 kg bele moke, 15 dkg sladkorja, 25 dkg margarine, eno jajce in pol ter pol zavitka vanilijevega

sladkorja in prav toliko pecil-nega praška. Za nadev pa po-trebujemo 2 kg jabolk (lahko je tudi drugo sadje, na primer marelice), malo naribane limone, cimet, vanilijev sladkor in navaden sladkor.

Najprej damo presejano moko na desko in iz preosta-lih sestavin za testo vnetemo maso in jo razdelimo na dva dela. Večji del razvaljamo na približno 1 cm debelo in ga v pomaščenem pekaču do polo-vice opečemo v pečici. Pusti-mo ga hladiti, medtem pripra-vimo nadev. Jabolka olupimo

in razrežemo na krljje, do-damo limonovo lupino, cimet, vanilijev sladkor in navaden sladkor po okusu. To posebej dušimo. Ohlajeni nadev odce-dimo, nato ga polagamo na maso, ki se je že do polovice opekla, nato na vrh položimo še drugi del razvaljanega testa.

Pomažemo z jajcem in ponovno pečemo pri srednji tempe-raturi okrog 45 minut.

Pečeno pito potresemo s sladkorjem, ohlajeno pa razre-žemo na kose.“

R. B.

obzorja

prebrali smo

HLADNOKRVNO

V noči s 14. na 15. novembra leta 1959 se je na domu neke ameriške družine blizu manjšega kansaškega mesta dogodila tragedija; dvojica ameriških „fantov“ je pobila celo družino.

Kar je takrat javnost še najbolj pretreslo, je bilo dejstvo, da so stirije mirni, nedolžni ljudje dali življenje za prazen nič, za golo fantaziranje osebno nedoraslih morilcev.

Tragični dogodek je spodbudil znanega ameriškega pisatelja Trumana Capota, da se je lotil literarne obdelave tega strahotnega zločina. Plod njegovega skrbnega in natančnega dela je bil roman „Hladnokrvno“, ki je v ZDA izšel leta 1966 in so ga kmalu prevedli v vse svetovne jezike. Slovenci smo dobili prevod romana dokaj zgodaj. Prva izdaja je bila razprodana, zato je te dni na tržišču nova.

Capotov roman „Hladnokrvno“ spada med tista literarna dela, za katere velja, da so dokumentarna in umetniška hkrati. Kot je pisatelj zapisal v uvodni misli, je gradivo za knjigo povzel po uradnih poročilih ali pa iz pogovorov z neposredno prizadetimi osebami, s katerimi je imel dolgotrajne in izčrpne razgovore. Ob suha dejstva je Truman Capote natančno bogat splet lastnih opazovanj ter z njimi zgodbi vdahnil tudi vrsto premišljanj, ki po svoji širini presegajo običajna gledanja na zločin in kazni. Zanimivo je, da knjiga prav v svojem koncu, ko morata storilca na vešala, postavlja vprašanje smrtne kazni kot maščevanja družbe pod vprašaj, saj pisatelj nakazuje, da je mogoče zločinca preoblikovati v odgovornega človeka.

MiM

ZAJTRK PRI...

Bolj ko romanopisec (omenimo le romana „Drugi glasovi, drugi prostori“ in „Hladnokrvno“) je ameriški pisatelj Truman Capote znan in priznan kot mojster short story, to je kratke zgodbe, noveli sorodne

pripovedi, ki so ji literarno pot utirali že E. A. Poe, M. Twain, J. London, R. Kipling, E. Hemingway, W. Faulkner in še kdo.

Pravcati vzorec kratke zgodbe predstavlja Capotejev „Zajtrk pri Tiffanyju“. Delo je v izvorniku izšlo pred dvema desetletjema, za izid v zbirki žepne knjige „Zenit“ pa ga je Maila Golob poslovenila že 1965. Najbrž ni zgolj naključje, da je ta svetovno znana zgodba, po kateri so posneli tudi film, pred nedavnim spet izšla v „Žepni knjigi“ pri Mladinski knjigi; preprosta in poceni oblika knjige je ko nalašč za delo, ki ga večkrat vzamemo v roke in beremo na dušek.

Vsebine „Zajtrka pri Tiffanyju“ ne kaže povzemanj. Zapišimo le, da je s Holly, junakinja, ki si z izredno življenjsko močjo utira pot po čereh neiz-

prosne ameriške družbe, Capote ustvaril tako pretresljiv in hkrati očarljiv ženski lik, da bi stežka našli podobnega v sodobnem ameriškem leposlovju.

Pričujoča knjiga prinaša tudi „Cvetno hišo“, „Diamantno kitaro“ in „Božični spomin“, troje del, ki ob „Zajtrku...“ izpričujejo umetniško dognanost Capotejevih kratkih zgodb.

IZ ZBRANIH DEL

Pri Državni založbi Slovenije sta v zbirki „Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev“ (pod glavnim uredništvom Antona Ocvirka je v več kot treh desetletjih izšlo že blizu sto trideset knjig) izšli dve knji-

gi, sedma Otona Župančiča in deseta Frana Levstika.

Prvih šest knjig je prineslo zbrano pesniško tvornost in dramska dela, sedma pa začenja z objavljanim Župančičeve leposlovne in kritično-esejistične proze. V pričujočo knjigo je urednik Joža Mahnič uvrstil osemnajst pripovednih besedil (deset je objavljenih prvič), pet člankov o upodabljanju umetnosti, težišče knjige pa predstavljajo Župančičeve slovstvene ocene, članki in govori. Za tretjino slednjih je doslej vedel le ozek krog poznavalcev književnikovega dela, med že objavljenimi pa sedma knjiga prinaša tudi znamenite Župančičeve eseje o ritmu in metrumu, o Ketteju in Murnu, štiri govore o Prešernu, sicer pa domala vsa besedila pričajo o dobi, v kateri so nastajala, ter o Župančičevem odnosu do literature in umetnosti sploh.

Prozni sestavki iz sedmih števil „Pavlihe“, satiričnega lista, ki ga je Levstik izdal 1870 na Dunaju, zaključujejo Levstikove politične spise iz 8. in 9. knjige (ta je izšla pred sedemnajstimi leti) „Zbrana dela“, ki ga ureja Anton Slodnjak. V deseti knjigi so nato objavljeni še jezikovni spisi, s katerimi je Levstik odločilno posegal v umetniško in sploh kulturno dogajanje svojega časa, urednik pa se je odločil tudi za natis literatovnih avtobiografskih zapisov, iz katerih je razvidno njegovo duševno stanje v času boleznih pred smrtjo.

Urednika sta knjigi opremila z izčrpnimi literarnozgodovinskimi opombami, ki govorijo o nastanku in pomembnosti in odmevu posameznih besedil, opombam k Levstikovim knjigi pa je dodan tudi obsežen „Poskus psihopatografije Frana Levstika“, delo Leva Milčinskega. Ta je na osnovi omenjenih življenjepisnih zapisov ovrigel trditev A. Šerka, ki je že 1932 dokazoval, da je bil Levstik zadnja leta duševno bolan.

SPET ATLANTIDA

V nekaj zadnjih letih so Atlantido kar dvakrat „odkri- li“; in sicer v Sredozemskem morju ter na območju Bahamskih otokov. Iskanje Atlantide

kaj naj spoštujem vsako glisto črva močerada pajka stonoga ali pijavko ki se plazi po avtocesti medtem ko jaz drvim po njej z ubijalsko hitrostjo enostavno ne morem fertik

„Poglej jih, lahko njim! Pišejo in pišejo, a jih malo-kdo razume!“ Tako dan-današnji kažejo s prstom na mlade literarne ustvarjalce, predvsem pesnike. A potreba po tem, da se izkričijo, le-te sili v izpoved. Vetrovi kritike, zlonamerne ali tudi ne, nikoli ne zanesejo njihovih peres s poti pisanja.

Takšen mlad, neizprosno do sveta okrog sebe je tudi Rudolf Vlašič, 20-letni študent pedagoške akademije iz Metlike. Poezija mu pomeni veliko; čeprav se takrat, ko so mu pod peresom stekli prvi verzi, tega še ni zavedal.

„To so bila moja srednješolska leta,“ se spominja. Že v tistem času je veliko objavljaj v šolskem glasilu Plameni, pozneje pa v Prizmi—prilogi Mladine. Pisati je začel

PREDSTAVUJAMO VAM

Založba Borec nam je postregla s knjigo „Churchillova zasebna vojna“ izpod peresa Alexa Schmida. Delo, ki ga lahko imenujemo zgodovinska raziskava, posega v čas ruske državljanske vojne, ko je šlo za to, ali se bo proti kapitalistični ureditvi lahko uveljavila opozicija, prvič organizirana na državni ravni. Glavna oseba tega zanimivega in tehtnega pisanja je poleg Lenina, Trockega in Lloyda Georga seveda (kot že naslov pove) Winston Churchill, zagrizeni sovražnik komunizma.

Nedvomno je veliki državnik prikazan v luči vztrajnega priganjača tako britanske kakor tudi druge mednarodne intervencije in podpore kontrarevoluciji v Sovjetski zvezi. Avtor opisuje številne diplomatske nastope, konkretne akcije, intrige in špekulacije, ki izhajajo iz rivalstva med zavezniki. Dodobra pa se bralec spozna tudi z nasprotnim, „rdečim“ taborom. Prava zaprav je delo prispevek k razpravi o hladni vojni med Vzhodom in Zahodom, katere korenine so po pisateljevem mnenju pognale veliko pred drugo svetovno vojno.

je tudi na take priče, kot so prerokovalci iz zvezd.

SAN MICHELE

Že v tretje prihaja med slovenske bralce slovito delo švedskega zdravnika in pisatelja Axela Muntheja „San Michele“.

Izjemna avtobiografska pripoved, ki prerašča običajne okvire tovrstnega pisanja, je izšla prvi-krat leta 1929 in je že takoj po izidu doživela precejšen uspeh. Prevedli so jo v vse večje svetovne jezike.

Avtor je kot zdravnik veliko potoval in deloval v Franciji in Italiji, še posebno pa se mu je priljubil otok Capri, na katerem je v grozljivem obdobju po kon-

čanem prvem svetovnem klanju ustvarjal „Zgodbo o San Michele“.

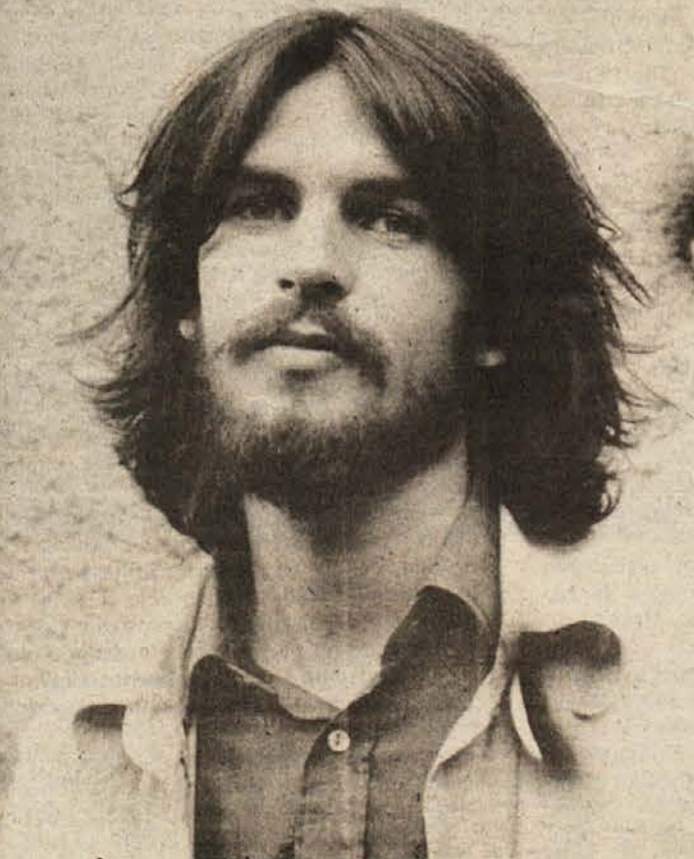
Odveč je skoraj zapisati, kako izboren je pripovedni jezik tega pisca, kako posrečeno se zdravi humor vpleta v tkanje tu in tam grozljive podobe o človekovem trpljenju in stiskah.

In čeprav je v uvodni besedi avtor sam zapisal, da se je pisanja svoje zgodbe lotil zaradi nespečnosti, ko so „vsa blažja sredstva odpovedala“, mu je izpod peresa nastajalo delo, ki danes spada v sam vrh avtobiografskega pisanja.

Tretja slovenska izdaja je izšla pri Državni založbi Slovenije v poznanem prevodu Vladimira Levstika in opremi Karla Hrovatina.

VSAKDANJE IZPOVEDI

spontano; njegove pesmi so mu že kot 17-letnemu dijaku tekstilne šole prinesle drugo nagrado na tekmovanju med dijaškimi domovi.

Začetna poezija je bila romantična in njegovi sovrstniki so jo dobro razumeli. Z leti sta se njegov pogled na svet in osebnost spremenila, a s tem tudi način izpovedi. Postal je realnejši, zanimajo ga drobni dogodki v življenju, ki spremljajo ljudi vsak dan, toda naglica sodobne družbe jim ne dopušča, da bi se ob njih ustavljali. Vlašič želi opozoriti prav na te rutinirane trenutke.

Rudolf v prostem času veliko bere, predvsem Preverta, Huxleya in Burnsa, poslušaj glasbo, igra na kitaro in nemalokrat uglaši katero od svojih mnogih pesmic. In veliko piše. „Pozno ponoči, ko rekonstruiram dogodke dneva, mi svinčnik kar spolzi po papirju. Sicer pa pišem predvsem iz dolgočasje,“ odkrito prizna. Dokler bo živel v Metliki, s pesniškim ustvarjanjem ne bo prenehal. Iz njegovih ust je ponovno slišati že tolikokrat ponovljeno

tožbo o mrtvilo v Metliki. Ni želel kritizirati, ampak le ponovno poudariti, da si mladi želijo razvedrila ter kulturnih prireditvev. Dokaz je literarni večer treh mladih metliških ustvarjalcev letos spomladi. „Vsi poslušalci nas niso popolnoma razumeli, kajti mnogi so bili premladi, a prišli so kljub temu. Njihova pozornost in občutek, da so nas sprejeli, sta nam vlila veliko nove volje, ustvarjalne moči in zanosa.“ Jeseni se jim želijo ponovno predstaviti, kajti Rudolf si s svojimi prijatelji prizadeva popestriti kulturno življenje v Metliki, čeravno se vsi dobro zavedajo, da bi moralo postati to delo vseh in ne le pečice ljudi.

„Želja vsakega pesnika, predvsem mladega in tudi mene, je izdaja pesniške zbirke,“ je na koncu zaupal Vlašič, „čeprav se zavedam, da bi jo starejši težko sprejeli, ali pa je sploh ne bi. Verzi brez ločil in velikih začetnic in še marsikaj drugega pač ne sodi v njihov svet predstav o poeziji.“

MIRJAM BEZEK

ŽELEZNI KRIŽEC

Mejni položaji v življenju posameznikov, v katerih se razkrijejo najglobji nagoni, skriti pod civilizacijsko krinko, že dolgo privlačujejo številne pisatelje. Če gre celo za oris kriznega stanja vsega človeštva, kot je bil to primer v zadnji vojni, že sama snov tako rekoč vnaprej obljublja širok krog bralcev.

Nanj je računala tudi Pomurska založba, ko je nedolgo tega poslala na tržišče roman Williija Heinricha „Železni križec“. Delo je prevedel Miroslav Ulčar, izšlo pa je v knjižni zbirki Pesti.

Kot navaja založba na zaščitnem ovitku, gre za roman, v katerem pisec opisuje desetino nemških vojakov, ki so ostali v ruskem zaledju po slavni tankovski bitki pri Kursku. V neizprosnih pogojih se vojaki otepajo z lakoto, izčrpanostjo, s skrajnimi napori — znajdejo se v položaju, v kakršnem so bili v začetku vojne njihovi nasprotniki. To je trenutek, ko se prebujajo v človeku zver, hkrati pa zametki plemenitosti in človečnosti rode sadove. Avtor je v napeto branje uspel vtakati misel o nesmiselnosti vojne.

LADISLAV LESAR
OBRAZI

**UGLASBENA
TIŠINA**

Podvodni svet tišine, svet čudovitih oblik flore in faune na morskem dnu že od nekdanj vzhajanja in buri duhove. Na tisoče nam neznanih oblik življenja se rojeva in umira v globinah morij, do koder še ni prodrlo človeško oko. V morjih so ohranjena in ponekod še tudi varna neizmerna bogastva praoblik življenja, ki trajajo od nekdanj in bodo ostala večna skrivnost.

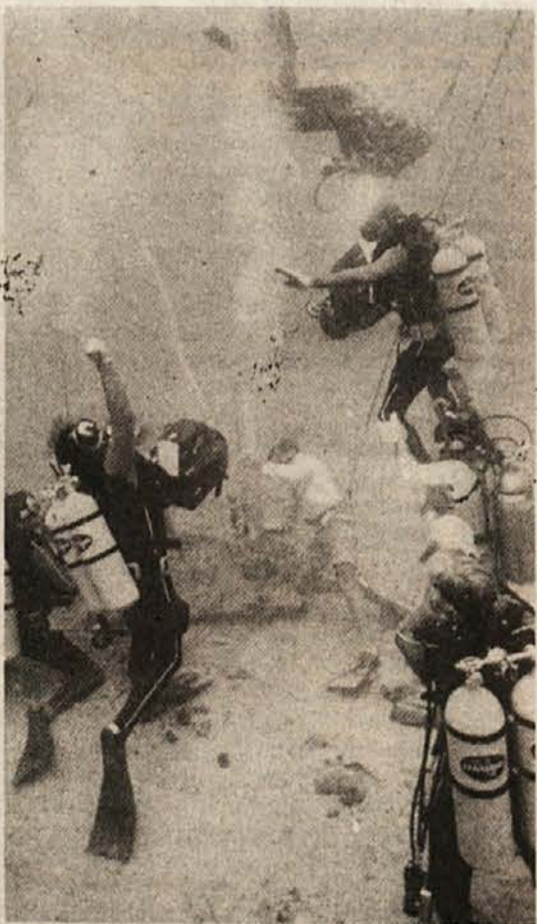
Tudi naše Jadransko morje je za raziskovalce in junake morskih globin sila zanimivo. Antični Rim in Grčija, križišča poti vseh mogočih narodov in stoletij so pustila tudi na morskem dnu ostanke in sledi tistega življenja in danes, po toliko letih, se nam neznane usode znova odkrivajo. Potopljeni galeje, jadrnice pa tudi vojne ladje in letala, nešteto nahajališč amfor ne morejo ubežati očem lovcev na zanimivosti, avanturistom, morskim roparjem (teh je bilo včasih posebno veliko iz tujine, kjer je bil potapljaški šport že močno razvit), toda zakon o zaščiti vsega tega arheološkega bogastva je zadnji čas onemogočil številne divje ekspedicije in krajo tega bogastva.

So pa še druge zanimivosti. Na primer potop v globino, potop v modro neznano tišino, v popoln mir, ki ga motijo le lebdenje in premiki rastlin in živali in pa neizmerna, zevajoča globina.

Mitja De Glerija, 25 letni študent arhitekture iz Brežic, zdaj absolvent in velik ljubitelj vsega lepega, se je odločil za morske globine. „To je neka nenavadna čarobna sila, ki ti ne da več miru, če te enkrat osvoji,“ pripoveduje Mitja. „To ni lov na trofeje, kakor si nekateri predstavljajo ta šport. To je predvsem spoznavanje nekega drugega neznanega življenja in gledanje fantastičnih oblik, ki jih ni pokvarila človeška roka. Zame je življenje v morju soočanje s silo narave z njeno oblikovno obvladljivostjo in pa občutek, da počenjša nekaj nenavadnega. Mlademu človeku, polnemu energije, je to potrebno. Urbanizem morskih globin, ki je eden od osnovnih problemov našega časa, je tu brezčasen. Vse je v svojem molku in redu uglasbeno. Uglasbeno na tišino, in to je nekaj, kar smo mi zemljani že davno zapravili.“

Dokler sem mlad in dokler čutim v sebi življenjsko moč, hočem živeti to življenje v vseh smereh. V društvu za raziskavo morja — član DRM sem že štiri leta. Naš šport je finančno sila zahteven in čeprav nam veliko pomaga društvo, moramo tudi sami veliko prispevati — to pa pomeni odrekanje pri drugih stvareh. Toda kdor je enkrat samkrat okusil radosti globin in vznemirljive lepote morskega življenja, se tej strasti ne more več upreti.

Zame je največje doživetje nočni potop z baterijo. Šele takrat se odkrije morskno dno v vsej fantastičnosti barv od rdeče do modre. Te barve, posebno rdečo, dnevna svetloba vsrka, izniči. Po-

noči pa se pri umetni svetlobi vse te barve pokažejo v pravi luči. Takrat jih lahko tudi fotografiramo. Za nas potapljače velja posebno pravilo, do kakšnih globin se lahko potopimo. No, moja velika želja je, doseči globino prek petdeset metrov, kjer se že najdejo rdeče korale, te najlepše in najdragocenejše lepote morskega dna. Marsikateriga potapljača je ta želja že ugonobila, posebno še če so bili to divji, nestrokovni potopi.“

Mitja De Glerija je že tretji teden s svojim matičnim društvom iz Ljubljane na Fratarskem otoku pri Pulju. Tu je morje še posebej zanimivo in bogato. Toda, kot pravi sam, je pri potopih potrebna velika mera previdnosti, strokovnega znanja in občutka tovarštva, brez katerega ne gre.

Na Kornatih ga je v globini kakšnih štirideset metrov, kakor njegove sotovariše, presenetilo nenavadno odkritje kvadrov natančnih geometrijskih oblik, dolgih do trideset metrov. Nekateri govorijo o starodavnem potopljenem mestu, drugi o skritih oporiščih bitij s tujih planetov. Njibrž pa je vse skupaj nenavadna in naključna igra narave. Nihče pa ne ve natanko.

TAKO MINE SLAVA

Šestnajsto stoletje je bilo za Novo mesto čas največje slave in gospodarskega razcveta, ki pa so jima takoj sledile ujme in nesreče, od katerih si ni mesto opomoglo vse do 20. stoletja. V velikem času si je Novo mesto postavilo nekaj veličastnih spomenikov, naj omenimo samo kapiteljsko in frančiškansko cerkev, ki sta gotski dragotini; o minuli slavi in bogatiji pa pričajo tudi nekateri manjši, vendar z zgodovinskega stališča nič manj pomembni objekti. Med takimi so štirje renesančni viteški nagrobniki, ki so stali nekoč v ladji frančiškanske cerkve, zdaj pa so trije od njih vzdani v pritličje zvonika.

Nagrobnike leta 1581 prvič omenja poročilo oglejskega vizitatorja Pavla Bizantija. Vrlji Bizanti se v pisanju nadvojvodi Karlu razburja nad samovoljnostjo protestantov, ki da so v Novem mestu tako vsemogočni, da so se dali štirje od njih pokopati in si postaviti kipe v katoliški cerkvi, češ da so ustanovitelj te cerkve. Sramota!

Za katolicizem zagreti Bizanti pa se je nekoliko zmotil. Protestanti so bili samo trije od štirih pokopanih vitezov, in sicer Wilhelm Villanders, Jurij Siegersdorf in Kristof Gall, medtem ko je bil četrti, Ivan Lenković, do kraja zvest katoliški cerkvi.

O nagrobnikih poroča tudi Valvasor, češ da jih je več, ki bi jih bilo vredno omeniti, vendar posebej navaja samo Villandersovega in Lenkovičevega. Opiše pa ju ne. Za vedenje o spomenikih je več kot Valvasor storil prizadevni kronist Franc Anton Breckerfeld, graščak s Starega gradu. Ohranil nam je seznam vseh nagrobnikov, prepisal je napise na njih, dodal pa je tudi, kako so bili v cerkvi razvrščeni. Tako zveemo, da je bil vzdani Villandersov nagrobnik v južno cerkveno steno pod prižnico, v njegovi bližini je bil Siegersdorfov, Gallov je bil pri oltarju sv. Janeza Nepomuka, ki je stal pod pevskim korom, Lenkovičev pa med današnjima kapelama sv. Frančiška in Sv. Antona.

Leta 1867 pa je nastal med fančiškani, ki so nagrobnike pustili toliko časa na miru, prepričani, če so spomeniki za cerkev primerni in dostojni. Zmagala je gardijanova stranka in spomenike so vzdali pod zvonikom. Četrti, Gallov, pa se je med selitvijo izgubil. Vendar je bila v nesreči tudi sreča. Še pred selitvijo, ki je spomenike zelo okrnila — eden se je izgubil, dva pa sta ostala brez napisov — ju je opazilo oko Jakoba Šašlje, tedanjega učitelja risanja na novomeški frančiškanski gimnaziji. Šašelj nam je zapustil nekdanjo podobo spomenikov vsaj v risbah, ki so sicer precej shematične in potlačene, vendar za zgodovinarja nadvse dragocene.

Najstarejši in najbolj kvaliteten je nagrobnik Wilhelma Villandersa, ki je zdaj kot razvalina vzdani v zahodno steno zvonika. Čokati vitez ima na sebi renesančen rebrast oklep, od vratu se spušča na prsi debela okrasna verižica. Brada je modno (pravokotno) prirezana in nakodrana. Brki so posebej poudarjeni. V desnici drži vitez bojno sekuro, levica pa oklepa ročaj meča. Ob vitezovi desni nogi je renesančen ščit z Villandersovim grbom, ob nogah pa sta bila nekoč še dva grba: Wilhelmovih žena Kunigunde in Ane. Villandersi so bili stara tirolska plemiška družina in lastniki gradu Otočec. Wilhelm je bil odbornik kranjskega deželnega sodišča in skoraj zagotovo protestant. Umrl je zaradi padca s konja, tako kot njegova babica Afra. Bil je poslednji svojega rodu,

grad Otočec je po njegovi smrti prešel v roke Ivana Lenkoviča.

Slednjega nagrobnik je vzdani v severno steno frančiškanskega zvonika. Lenković, čigar rod izvira iz Like, si je pridobil v bojih s Turki zelo sloveče ime. Leta 1556 je bil Ivan Lenković vrhovni poveljnik v slovenskih in hrvaških deželah, Turke je premagal pri Baboči. Še večjo slavo je požel, ko je leto kasneje do nog potolkel bosenskega Ferhad pašo. Kot zvest katoličan se je upiral protestantskemu prevodu biblije v hrvaščino. Med drugim je bil Lenković lastnik gradov Mehovo, Poganci, Ruperč vrh in Otočec, v Beli krajini pa je utrdil grad Podbrežje ob Kolpi.

Lenković se z desnico naslanja na drog zastave z grbom, v katerem je krilati zmaj, v levici pa drži pred pasom poveljniško žezlo. Za pasom je dolg meč, postava je od nog do glave vkovana v oklep. Okoli vitezove leve noge se ovija kača, ki ima človeško glavo s krono; plazilka se steguje po jabolku. Kača simbolizira smrt kot nasledstvo izvirnega greha.

Kipar se pri Lenkovičevem nagrobniku ni kdo ve kaj potrudil, ne presega namreč obrtniške ravni, vse kaže, da je kamnoseški podjetnik klesal plemiške nagrobnike „na zalogo“, po posebnem naročilu je dodal le grbe, poveljniška znamenja in napise.

Tretji novomeški nagrobnik stoji v slavo Jurija Siegersdorfa, potomca notranjeavstrijske plemiške družine, ki je imela v lasti tudi grad Prežek. Plameniti Jurij je bil poveljnik v Vojni krajini, ženo pa si je poiskal iz rodu belokranjskih Semeničev. Bil je protestant. Če za Lenkovičev nagrobnik velja, da nima globinske razsežnosti, je bil Siegersdorf pri izbiri mojstra dleta (če ga je sploh sam zbiral) srečnejše roke. Nagrobnik daje vtis prostorske globine, vitez stoji krepko na obeh nogah, zastava v desnici se slikovito ovija okoli droga. Zdi se tudi, da je kip podoben lastniku. Kaže nam plešastega moža z dolgo, razcepljeno brado. Ne zdi se verjetno, da bi tako upodobili vojaščaka z obilnim lasiščem. Zelo bogata je bila nekoč, tako kaže Šašljeva risba, tudi ornamentika pilastrov in preklade. Spomenik kaže po mnenju Emilijana Cevca na umetnikovo zgodnjebaročno razpoloženje. Po mnenju umetnostnih zgodovinarjev je ista kiparska roka izklesala tudi izgubljeni nagrobnik Kristofa Galla, katerega rod je na Kranjsko prišel iz Švice. Novomeški Gall je bil deželni pravni prisodnik, njegova last je bil med drugim grad Luknja, na gradu v Brežicah pa je skrival belokranjskega predikanta Gregorja Vlahoviča, kar priča o Gallovi verski usmerjenosti. Podoba izgubljenega nagrobnika nam je ohranil Jakob Šašelj.

Novomeški nagrobniki so pomembni spomeniki plastike srede in druge polovice 16. stoletja, čeprav ne presegajo solidne obrtniške izdelave. Nad to povprečje se dviga le Villandersov nagrobnik, ki povezuje pozno gotiko z odmevi renesanse. Po drugi strani pa nas Siegersdorfov in izgubljeni Gallov nagrobnik peljeta iz Pozne renesanse v zgodnji barok.

Novomeški nagrobniki potemtakem niso samo spomeniki davno s konja padlim ali kako drugače umrlim vitezom, so tudi pokazatelj, kako so se evropski premiki v umetnosti odražali v tedaj še cvetočem, vendar kot vedno podeželskem Novem mestu.

V TEM TEDNU VAS ZANIMA

TEDENSKI KOLEDAR

Četrtek, 17. avgusta – Vojko Petek, 18. avgusta – Helena Sobota, 19. avgusta – Ljudevit Nedelja, 20. avgusta – Bernard Ponedeljek, 21. avgusta – Ivanka Torek, 22. avgusta – Tejka Sreda, 23. avgusta – Zdenka Četrtek, 24. avgusta – Jernej LUNINE MENE

11. avgusta ob 21. in 06 min.: prvi krajec

BREŽICE: 18. – 19. avgusta franc. barvni film „Belmondo v po-

slanstvu pravice“, 20. – 21. amer. film „Poslednji magnat“, 22. – 23. mehiški barvni film „Dolina nesrečnih“.

KRŠKO: 17. avgusta amer. film „Neustrašni Waldo Pepper“, 19. – 20. franc. film „Nora dirka“, 23. 8. „Čmo belo v kolorju“.

MOKRONOG: 19. – 20. avgusta „Tarzan iz Amazonke“.

NOVO MESTO: 18. – 20. avgusta franc. film „Pazi se, La Tour“, 21. – 22. ital. barvni film „Zadnji dnevi Pompejev“, 23. – 24. japonski film „Sandokan, javna hiša št. 8“.

RIBNICA: 19. – 20. avgusta ital. film „Karibu s Severa“.

SEVNICA: 19. – 20. avgusta „Belmondo veličastni“, 23. 8. „Zbogom Zaca“.

TREBNJE: 19. – 20. avgusta ljubljenski film „Dekle, ki sem jo ljubil“.

Informacije po telefonu (068) 22-562 ali na naslovu Troha, Mešne njeve 12, Novo mesto, od 17. do 22. avgusta.

PRODIM hrastov sod 3000 L. Anton Hočevar, Ponikve 23, Studenec pri Sevnici.

UGODNO prodam rabljeno pomivalno dvodelno korito (nerjaveče-metersko) ter omarico za čevlje. Šmihel 37, Novo mesto.

PRODIM skoraj novo mlatilnico. Alojz Koracin, Hudo 6, Novo mesto.

PRODIM mlatilnico s trosili in reto. Polde Virč, Hudo 5, Novo mesto.

KUPIM

OB KOLPI, KRKI ali večjem potoku na Dolenjskem kupim za puščeno hišo z nekaj zemlje. Po možnosti naj bi bila izven vasi. Zainteresirani pošljite ponudbo v tajništvu Dolenjskega lista.

POSEST

DULIBA, Senuse, Leskovec pri Krškem prodam 1 in pol ha zemlje in gozd z gradbenim materialom. Cena ugodna. Informacije pri Vinku Pirnatu, Senuse.

PRODIM zazidljivo parcelo za hišo ali vikend malo ven iz naselja blizu Krke. Lep razgled. Naslov v upravi lista (2784/78).

PRODIM dve parceli do en in pol ha, primerno za vikend z vrtom, ali vinograd ob cesti pri Rakovniku. Alojz Štangelj, Jama 1, Novo mesto.

RAZNO

POROČNI PRSTANI! – Tudi pri nakitu se moda spreminja: iz starega vam naredi nov prstan Otmar Zidarič, zlatar v Ljubljani, Gosposka 5. – Z izrezkom tega oglasa dobite 10 odst. popusta!

OBVESTILA

KVALITETNO izdelujem vse vrste rolet in jih montiram v kratkem roku. Naročila sprejemam pisмено ali telefonsko na naslov: Anton Škufca, Prigorica 35, Ribnica, telefon (061) 87-215 ali Skofljica 17.

VOZNIKI POZOR! Menjava, krpanje in centriranje gum vam strokovno opravi z najnovejšimi stroji FRANC BUCAR, Krško, ul. 4. julija (pri bencinski črpalni Istra benz).

STANOVANJE

Splošno gradbeno podjetje „PIONIR“ – TOZD Strojno-prometni obrat Novo mesto, vzame v najem enosobno ali enoinpolsobno stanovanje za dobo enega leta v Novem mestu ali bližnji okolici.

Hvala za vašo kri, ki rešuje življenja!

V preteklih obeh tednih so darovali kri na novomeškem transfuzijskem oddelku:

20. julija: Jože Novinec, Jože Berkopec, Franc Petan, Terezija Mlinarič, Jože Mlinarič, Metod Tisovec, Cveta Zupančič, Franci Luthar, Brane Mitag, člani Novolesa, Straža; Albin Golob; Andrej Abram, Martin Šimec, člani Krke, tovarne zdravil, Novo mesto; Boris Šobar, Marija Sučević in Terezija Bogataj, člani Laboda, Novo mesto; Franc Kristan, član Iskre, Novo mesto; Marjan Golob, Karel Pezdirc, Jože Blatnik, Alojz Novak, Jože Novak, Janek Kužnik in Jože Turk, člani IMV Novo mesto; Milan Hudoklin, član Pionirja, Novo mesto; Anton Košče in Anton Košir, člana Gozdnega obrata Straža; Marija Slak, Ivan Bečaj in Emil Pargelj, člani Novoteksa, Novo mesto; Jože Mikec, član SVP Novo mesto; Janez Ajdič, član Novomontaže, Novo mesto; Anton Novak, član Gozdnega gospodarstva Novo mesto; Ivan Strojnik, član Sekcije za vzdrževanje prog, Novo mesto; Cvetka Cezar, članica Laboda, Novo mesto.

25. julija: Lojze Avguštin, Marija Juršič, Dominik Avguštin, Alojz Pavček, Jože Rus, Vera Fifolt, Franc Rajer, Franc Grubar, Marija Dragman in Jože Avguštin, člani Novolesa, Straža; Magda Zupančič, Karolina Barbič, Alojz Medic, Draga Kajtazovič, člani Novoteksa, Novo mesto; Alojz Novak, Milan Fir, Matija Golob, Martina Šašek, Marija Kulovec, Marija Colnar, Marjana Ucmari, Romana Mikelin, Sonja Jerič, Zoran Rifelj in Anton Kralj, člani Krke, tovarne zdravil, Novo mesto; Alojz Primc, član Iskre, Novo mesto; Jože Zupančič, član Petrola, Novo mesto; Branko Trbanc, Ivica Knez, Tomislav Kocuvan, Ružica Ivičič, Martina Plesničar in Marija Pugalj, člani Splošne bolnice, Novo mesto; Silvo Sercelec in Ivan Škufca, člana Novograda, Novo mesto; Janez Gazvoda in Janez Ravbar, člani IMV Novo mesto; Marija Zupančič, gospodinja iz Gotne vasi; Anka Avguštin, gospodinja iz Novega mesta; Franc Volf, obrtnik iz Metlike; Dušan Jovič, študent iz Ljubljane.

27. julija: Jože Šimenc, Matilda Kirn, Štefka Zadravec, Dušan Krštinč in Martin Sepaher, člani Novolesa, Straža; Albin Šašek in Dušan Jože Puš, člani Novomontaže, Novo mesto; Janez Dular, Franc Krakar, Martin Može, Anica Potočar, Zdenka Kostadinovska, Bogdan Avbar, Anica Smole, člani Novoteksa, Novo mesto; Alojz Potočar, član Splošne bolnice, Novo mesto; Danica Štukelj, Alojz Golob, Martin Lenart in Rudi Rozman.

PREKLICI

MARIJA KUKOVIČIČ, Rožno 11, Brestanica, preklicujem neresnične besede in obrekovanja Franca Medveška G. M., Leskovec 3, Brestanica.

MARTIN PEČAVER, iz Nestoplje vasi 1 pri Semiču, opozarjam Terezijo Cesar iz iste vasi, da preklicuje preklic, ki ga je objavila v Dol. listu z dne 10. avgusta 1978, ker jo bom v nasprotnem primeru sodno preganjal.

ČESTITKE

DRAGEMU očetu, staremu očetu in bratu JANEZU PUCLJU iz Gruče pri Sentjerneju za njegov 50. jubilej obilo sreče in zdravlja v nadaljnjem življenju želijo hčerka Anica z družino, Jožica, sestra Tončka ter vnuk Marjanček, ki starega očeta toplo poljublja. Enako želijo tudi sestri in hčerki Jožici za njegov 19. rojstni dan, ki ga praznuje ravno te dni.

SKRBNIMA atku JOŽETU ŽAGARJU in mamici DRAGICI iz Mačkoveca 25 za 13. obletnico skupnega življenja želijo, da bi bila zdrava in vesela hčerki Jožica, Vesna, sinčka Boštjanček in Sandi, ate, mama in sestre.

STANETU KOČMANU iz Vavte vasi za njegovo praznovanje 50. letnice želijo veliko zdravlja in življenjskih uspehov vsi Petrici in ostali.

ZAHVALA

V 86. letu starosti nas je zapustil naš dragi oče in stari oče

JOŽE BERKOPEC

Pristava

Isreno se zahvaljujemo vsem prijateljem in znancom za izrečeno sožalje, darovane vence in cvetje ter sosedom za pomoč in spremstvo na zadnji poti in Lapu za opravljeni obred.

Žalujoči: žena Franciška, sinovi Ivan, Alojz in Tone, hčerke Micka, Francka in Pepca z družinami ter drugo sorodstvo

Šolski center Sevnica TOZD OSNOVNA ŠOLA TRZIŠČE

ponovno objavlja delo in naloge

kvalificirane KUHARICE

za kuhanje v šolski kuhinji za nedoločen čas

Pogoj: Poklicna gostinska šola

Nastop dela: 1. 9. 1978
Rok prijave je 15 dni po dnevu objave.

ZAHVALA

Ob prerani smrti naše drage hčerke, sestre in tete

MARIJE BRUDAR

pred. učiteljice v pokoju

se iskreno zahvaljujemo strežnemu osebju Doma upokojencev v Kranju in Onkološkemu inštitutu Ljubljana za nesebično skrb in nego. Hvala vsem prijateljem in znancom, ki ste jo obiskovali v času njene zahrbtni bolezni in ji lajšali dneve trpljenja. Hvala vsem za poklonjeno cvetje in spremstvo na njeni zadnji poti, posebno še planinskemu društvu Kranj in kolektivu osnovne šole Staneta Žagarja Kranj, kakor tudi govornikom Franciju Benediku in sošolki Francki Dular za ganljive besede ob njenem prenem grobu. Hvala tudi župniku iz Novega mesta za lep pogrebni obred. Vsem in vsakemu posebej iskrena hvala!

Vsi njeni

Gotna vas, dne 11. avgusta 1978

ZAHVALA

Po hudi bolezni nas je v 75. letu starosti za vedno zapustil dobi, nepozabni mož, brat in stric

JOSIP ANTONČIČ

iz Kočevja

Iskrečno se zahvaljujemo sorodnikom, sosedom in prijateljem, delovnemu kolektivu Inkop, Društvu ukupojencev, vsem, ki ste darovali vence in cvetje, nam izrazili sožalje ter spremili pokojnika na njegovi zadnji poti. Posebna zahvala sosedom za izkazano pomoč v težkih trenutkih in župniku za opravljeni obred.

Žalujoči: žena Zagorka, sestre in nečakinje

ZAHVALA

Ob boleči in nenadomestljivi izgubi drage mame

ANE HROVAT

iz Gor. Straže 30

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so se poslovlili od nje, jo pospremili na njeni zadnji poti, darovali vence in cvetje ter izrazili sožalje. Posebej se zahvaljujemo Anici Tisovec za poslovilne besede ter sosedu Danici Kavšek in ostalim sosedom in prijateljem, ki so nam pomagali ob tem težkem trenutku.

Žalujoči: hčerke Jožica, Olga, Mimica in Anica z družinami in drugo sorodstvo

DOLENJSKI LIST

IZDAJA: Časopisno založniško podjetje DOLENJSKI LIST, Novo mesto – USTANOVITELJ LISTA: občinske konference SZDL Brežice, Črnomelj, Kočevje, Krško, Metlika, Novo mesto, Ribnica, Sevnica in Trebnje.

IZDAJATELJSKI SVET je družbeni organ upravljanja. Predsednik: Slavko Lubšina. UREDNIŠKI ODBOR: Marjan Legan (glavni in odgovorni urednik), Ria Bačar, Andrej Bartelj, Marjan Bauer (urednik priloge), Bojan Budja, Milan Markelj, Janez Pezelj, Jože Primc, Drago Rustja, Jožica Teppey, Ivan Zoran in Alfred Žepanek. Tehnični urednik Priloge: Dušan Lazar. Ekonomska propaganda: Janko Sajc, Marko Klinc.

IZHAJA vsak četrtek – Posamezna številka 5 din – Letna naročnina 198 dinarjev, polletna naročnina 99 din, plačljiva vnaprej – Za inozemstvo 400 din ali 25 ameriških dolarjev oz. 50 DM (oz. ustrežna druga valuta v tej vrednosti) – Devizni račun: 52100-620-107-32000-009-8-9.

OGLASI: 1 cm višine v enem stolpcu 125 din, 1 cm na določeni strani 155 din, 1 cm na srednji ali zadnji strani 200 din, 1 cm na prvi strani 250 din. – Vsak mali oglas do 10 besed 45 din, vsaka nadaljnja beseda 4 din. – Za vse druge oglase in oglase v barvi velja do preklica cenik št. 9 od 15. 10. 1977 – Na podlagi mnenja sekretariata za informacije IS SRS (št. 421-1/72 od 28. 3. 1974) se za Dolenjski list ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

TEKOČI RACUN pri podružnici SDK v Novem mestu: 52100-603-30624 – Naslov uredništva: 68001 Novo mesto, Ulica talcev 2, p. p. 33, telefon (068) 23-606 – Naslov uprave: 68001 Novo mesto, Glavni trg 3, p. p. 33, telefon (068) 23-611. Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo – Časopisni stavek, filmi in prelom: ČZP Dolenjski list, Novo mesto – Barvni filmi in tisk: Ljudska pravica, Ljubljana.

Motorna vozila

PRODIM FIAT 124 ali zamenjam za manjši avto. Silvo Zonta, Potovrh 4, Novo mesto.

PRODIM novo zastavo 101 super. Rajko Skok, Kristanova 32, Novo mesto, tel. 22-501.

PRODIM karamboliran fiat 125, italijanski, letnik 69, 25000 km po generalni. Boris Blažon, Segova 12, stanovanje 15, Novo mesto.

PRODIM AMI 8 v voznom stanju. Poizve se: Goriška vas 16, pošta Skočjan.

PRODIM ZASTAVO 101, 1977 junij mesec. Ivan Bernardič, Libna 26, 68270 Krško.

PO ZELO UGODNI ceni prodam traktor Tomo Vinkovič (30 KS-250 delovnih ur) s kardonom, plug in brane. Rudolf Vidmar, Mali Podljuben 7, Novo mesto.

ZAHVALA

Ob nenadni in nenadomestljivi izgubi naše drage žene, mamice, hčerke in sestre

MARIJE PLUT

roj. OGULIN
z Vinjega vrha 9
pri Semiču

se iskreno zahvaljujemo dr. Kohnu iz Semiča, zdravniku in osebju novomeške bolnišnice, ki so poskusili vse, da bi drago pokojnico ohranili pri življenju. Pristrčno se zahvaljujemo tudi sindikalni organizaciji in sodelavcem Iskra Semič, IMV obratu v Semiču, vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem in znancem, posebno pa družini Jakša iz Kloštra. Najlepša hvala tudi številnim darovalcem cvetja in vencev, črnolajski godbi, govornici Nežki Bezek iz Semiča za poslovlilne besede ob odprtem grobu ter kaplanu. Vsem se enkrat pristrčna hvala!

Žalujoči: mož Matija, otroci: Mimica, Zdenka, Slavko, tašča Marija, oče Matija, mati Katarina, bratje Stanko in Matija ter Martin z družino, sestra Olga in drugo sorodstvo

Vinji vrh pri Semiču, dne 10. avgusta 1978

ZAHVALA

Nepričakovano nas je v 47. letu starosti za vedno zapustil naš dragi mož, oče, sin in brat

ŠTEFAN ERPE

iz Uršnih sel

Iskreno se zahvaljujemo vsem sosedom, sorodnikom in vaščanom, ki so nam v teh težkih trenutkih priskočili na pomoč in nam ustno izrekli sožalje. Posebno zahvalo smo dolžni LD Dolenjske Toplice, GD Uršna sela, Dobindol in Dolenjske Toplice, hvala govornikom za poslovlilne besede ob odprtem grobu, tov. Francu Šobarju, tov. Antonu Simončiču in tov. Francu Sajetu, vsem kolektivom, DO, sorodnikom, sosedom, znancem in prijateljem za podarjene vence in cvetje. Hvala tudi kaplanu za opravljeni obred, in vsem, ki ste pokojnika v tako velikem številu pospremili na njegovi zadnji poti. Se enkrat hvala!

Žalujoči: žena Rezka, hči Zdravka, sinova Bogdan in Iztok, mama, brata in sestre z družinami ter drugo sorodstvo

ZAHVALA

Ob boleči in nenadomestljivi izgubi naše ljube žene, mame, stare mame, sestre, tete in tašče

ALOJZIJE KRŠTINC

iz Hruševca 4 pri Straži

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom, vaščanom za pomoč, darovano cvetje in vence ter spremstvo na njeni prezgodnji zadnji poti. Iskreno se zahvaljujemo kolektivom Novoles, Iskra Kranj, Krka, KZ Krka, pevcem Gorjanci, tov. Venceslavu Mervarju in Ivanu Virantu za poslovlilne besede, posebno pa vaščanom za nesebično pomoč v teh težkih trenutkih.

Žalujoči: mož Jakob, otroci: Milan, Tine, Slavica z Ivanom, Jaki, Zdenka, Silva in Anica z družinami ter drugo sorodstvo

ZAHVALA

Ob izgubi drage hčerke, mame in stare mame

FANIKE MIŠJAK

iz Regerče vasi 25

se iskreno zahvaljujemo zdravstvenemu osebju novomeške bolnišnice, posebno pa dr. Huebscherju za pomoč in lajšanje v dnevih njene bolezn, vsem, ki so nam v težkih urah stali ob strani, nam izrekli sožalje, darovali vence in rože ter spremili mamo na njeni zadnji poti.

Žalujoči: mama, sin in hči z družinama ter ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob boleči in nenadomestljivi izgubi našega očeta, starega očeta, brata in strica

JANEZA NOVAKA

iz Podturna pri Trebelnem

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so darovali vence in cvetje in ga spremili na njegovi zadnji poti. Posebno se zahvaljujemo župniku iz Trebelnega za opravljeni pogrebni obred.

Žalujoči: sinovi in hčerke z družinami ter drugo sorodstvo

ZAHVALA

Nepričakovano nas je za vedno zapustila naša draga žena, mama, stara mama, sestra in teta

ANA PETERLE

iz Mirne vasi
pri Trebelnem

Iskreno se zahvaljujemo sosedom, sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so nam pomagali v težkih trenutkih, darovali cvetje in jo spremili na njeni zadnji poti. Hvala kolektivu IMV Novo mesto, pevcem ter župniku za opravljeni pogrebni obred.

Žalujoči: mož Tone, hčerka Alibna, sin Tone z družinami, sin Franci, bratje, sestra in drugo sorodstvo

ZAHVALA

Po hudi bolezni nas je v 81. letu starosti za vedno zapustil dragi mož, oče, stari oče in brat

JANEZ TURK

z Vrha pri Šentjerneju

Iskreno se zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom in znancem za izrečeno sožalje, darovano cvetje, vence in vso pomoč, ki so nam jo nudili. Hvala delovnemu kolektivom Iskre Šentjerneje, osebju kirurškega oddelka novomeške bolnice ter kaplanu za opravljeni obred. Hvala tudi vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti.

Žalujoči: žena Marija, hčerke Pepca, Martina, Fani, Štefka in sin Ivan z družinami

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi in boleči izgubi moje žene

MILKE TOMEČ

in sina

TONČKA TOMČA

Grintovec št. 1, Osilnica

se iskreno zahvaljujem vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so nam pomagali v teh težkih trenutkih in nam izrazili sožalje. Hvala vsem, ki ste jima darovali toliko lepega cvetja ter ju spremili na njuni zadnji poti v premnogo prerani grob. Iskrena hvala tov. Ovnui in mladinki za ganljive poslovlilne besede ob odprtem grobu.

Žalujoči: mož Tone, hčerka Janja z možem Jožetom in sinom Robertom

ZAHVALA

Ob izgubi naše drage mame in stare mame

JOŽEFE VIDIČ

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so sočustvovali z nami, darovali cvetje in vence ter jo pospremili na njeni zadnji poti. Posebna hvala osebju zdravstvenega doma Kočevje za izkazano skrb v času njene bolezn, delavski godbi za spremstvo, govorniku tovarišu Stanetu Letonji za ganljive poslovlilne besede pri odprtem grobu. Vsem se enkrat lepa hvala.

Žalujoči: hčerki in sinovi z družinami ter drugo sorodstvo

Kočevje, Kanal, Beograd dne 21. julija 1978

**zofka kveder
NA KMETIH**

15

„Eh, pusti me, vrag!“ je zagodmjal Reich jezno, neprijetno sunil berača v stran in kmalu izginil na cesti v gozd.

„Glej jo glej, pošasti prevzetne!“ se je jezil Miha. „He, kaj jaz nisem človek kakor ti, ti gosposka suhljad ošabna! E no, posvetil bi ti, da bi me pomnil vse žive dni in še nekaj časa po smrti. Samo ziniti mi je treba, pa bi videl, cesar še nisi doživel, kar plaziš okrog. Le čakaj!“ in preteče je vzdigal pest.

No, kmalu se je pomiril in zadovoljno nadaljeval svoj pomenek.

„E no, srečo imam, srečo! Ravno tako je, kakor bi ležal pod sodom. Samo pipo malo zasuknem in vse mi kar samo teče v želodec. Eh, le čakaj me, ti gosposki dolgin, še marisaterikrat se boš tipal za žep in jaz ga bom dostikrat brez skrbi treskal na tvoje zdravje.“

Berač je zaljubljen ogledeval desetak, ga skrbno zložil in še skrbneje zavozljal v ruto.

„Malo bi še tukaj okrog pogledal,“ je modroval.

„Skodilo bi gotovo ne, če zvem kaj več o tem. Ali je samo ona v kaši, ali tudi nje stari, kar bi malo težko verjel.“

„No, pa bom že videl, zdaj še malce lahko počijem, saj spati mi ni treba.“

In Miha se je spet skobacal nazaj na svisli.

„Hm, dobro je pa le, da sem se napil včeraj, drugače gotovo ne bi bil kolovratil prav sem na konec vasi iskat strehe,“ je modroval pri sebi. „En desetaček, to ni kar tako! Pa to je še samo takole za aro! He, he, včasih ga že še pocukamo, tega fabriškega gospoda! Nak, pa kdo bi si mislil! Šmentana reč. ta Pavlovčevka sveta! No, čedna baba! Postavlja se, zato so se mu menda sline cedile!“

Vežna vrata so se spet odprla in na prgu se je pokazala malo zaripljena, a vendar čila gospodinja. Stopila je k hlevu, kjer so bila naložena drva v velikih skladovnicah.

Toliko, da je dela nekaj polen na roko, je Miha sklenil, da stopi dol k njeji, jo kaj popraša, ali pa še malo podraži.

Prav leno in zaspano se je pomikal po lestvi navzdol.

Prestrašila se je, ko je začula škripanje lestve in ugledala del človeka, ki se je pokazoval s svisli. Spustila je polena na tla in vsa bleda je postala v obraz.

„He, he! Ali si se ustrašila, mamica?“ se je zasmejal Miha.

„A ti si?“ je odvrnila z oddihom.

„Da jaz,“ prav jaz! Pa pridni smo, pridni! Hm, kje je pa on?“

„Tone?“

„I, kdo neki!“

„Vozarit je šel.“

„Kdaj pa? Saj sva še sinoči pila skupaj. He, he, ti je pa postal skrben!“

„Saj je tudi treba!“

„Seveda je treba, prav gotovo je treba. Kdo pravi, da ne. I, kdaj je pa šel in kam je šel, če se sme vedeti?“

„Saj veš, kdaj hodijo vozniki najrajši z doma. O polnoči je že šel, ker je zdaj podnevi tako vroče. Ponoči je vsaj hlad in prej pride potlej domov.“

„Hm, hm, o polnoči že! Pa te ni nič strah samo?“

„Kaj me bo strah?!“

„Hi, hi, če bi bil jaz tvoj mož, bi se pa le malo bal iti na noč z doma. Vraga, morda te je rado strah, ali pa vsaj sami biti ti ne ugaja. Kdo ve?! Jaz — i saj veš, take mlade ženske...“

„Eh, molči mi, ti staro kljuse ti!“

„Saj molčim, kaj bi ne molčal! Pa kar je res, je res. Jaz sem že star, pa dosti vem, prav dosti, več kot si ti misliš! Hi, hi, veš, jaz sem Miha, tisti Miha, ki je povsod, kjer bi ga ne bilo treba. Hi, hi, to smo mi, Miha!“

Stari berač se je zasmejal široko in se ponosno potipal po prsih.

Pavlovčevka je zardela.

Tako čudno je zatrjeval, da ve, da dosti ve. Če bi bil kaj videl, kaj zvedel!

Kri ji je zastala.

Berač jo je gledal in dobro se mu je zdelo, da je postala tako zmedena.

„Aha, boji se me,“ si je dejal na tihem in pristavil, „pa le naj se boji, babnicam to ne škodi prav nič.“

„No, pa kako je še drugače kaj?“ je začel povpraševati in sedel na drva.

Rada bi se ga bila znebila, a bala se ga je užaliti, zato je potrpežljivo obstala in nadaljevala pomenek z njim.

„I kako naj bo? Dobro ni posebno. Dela je dosti. Zetev je. Predvčerajšnjim sem imela žanjice in jutri pridejo spet. Prav težko jih je dobiti in drage so. Prihodnji teden pridejo mlatiči, pa bo spet dela čez glavo.“

„Kaj pa Tone dela zdoma? Saj zdaj ima dosti pravkov na polju.“

„E veš, z vozarjenjem je zdaj bolje. Nekaj vendarle zasluži. In fabriški so mu zdaj dali, da kupuje gozde za njihov račun po okolici. Malo s tem, malo z onim, saj nam je treba, saj veš.“

„Ej, vsakemu je treba. Kaj je pa s tisto komedijo?“ je vpraševal dalje in pomežiknil. Ni ga precej razumela ali pa ni hotela razumeti, na kaj cika.

„S katero komedijo?“

„I s tisto dražbo? Nekaj sem slišal takrat, zdaj je pa spet vse tiho. Menda Reich vendar ni taka živina, da ne bi prav nič prijenjal, če se ga kaj prosil. Slišal sem, da ni preslab.“

„No, samo siten je včasih, kakor so že ta gospoda. Zdaj bo menda vse dobro. Rekel je, da počaka, in Tone zdaj tudi nekaj zasluži. Pri vozarjenju mu je malo primaknil in tisti procenti pri gozdni barantiji tudi nekaj zaležejo.“

„He, he, saj sem dejal, da bo še vse dobro,“ se je zasmejal berač, potem pa povpraševal zlobno:

„Kaj poznaš mladega Reicha? Veš, tistega z očali? Ni napačen, bogme, da ni. Meni je prav všeč.“

Spet je zardela.

Bog, če kaj ve! Komaj je odgovorila: „Malo ga pozna, malo!“

